

Seosamh Watson Collection

Hilton of Cadbol, Fearn. Easter Ross.

Informant: Mrs Bell Ann MacAngus (bn May 1899)

Selections from:

Tape: 05.79.01 (a)

['Nolda's Story]

-- An cù a thàinig à Norway. Agus innsidh mi sin dut. Bha mi na shuidh' air an t-seidhir. Fhuair is' e agus thàinig i 'bhàn thugam-as -- gus an t-seidhir. Chuir e 'n ceann aig' -- sin an cù -- Thuir mis' gun cumainn an cù. --

Bha mi fhìn agus an *chum* agham -- cha robh bioran aghainn orson an tin' sa mhadainn. Ghaidh sinn le dà phoc sìos gu[s?] Gàthan aig taoibh ' mhuir ach am faigheadh sinn stoban a bheòthaicheadh 'n tin. Bha 'n cù mòr-as agamas, 'm beil thu ' faicinn? -- agus da' bha sinn ' tighinn dachaigh is pocan air *the bike*, hà ' Thighearn! nach tigeadh 'n cù idir às -- 'n-àird' bhon a' chraobh. Agus thuir an t'eil' riumas, 'Tha rudeigin 'n-àird'. Coimhead! Tha 'n cù aghad, cha tig e idir bhuaith'.

"S fheàrr dut ' chumail am *bike* agham,' a[r]'s mis' rith', 'ach an tèid mi 'n-àird' ach am faic mi.'

Da' ghaidh mis' 'n-àird' an sin 's ann ' bha boireannach, leir aic', ag's i ' còineadh, ' briseadh ' cridh'. Thighearn!' -- agus 's e *foreigner* a bh' innt' -- cha robh fhios agham bho Dhia dè ' dhèanainn leath'.

Thuir mi ri Elsag, 'Cùm am *bike*! Tha boireannach an seo; chan eil i glè mhath'.
Thog mi i -- 'n-àird': 'Thèid thu dachaigh còmhla riumas.'
'S ann ' bha feagal ormas gun d'robh i ' duil a dhèanamh rud oirre fhèin da' bha 'n duin -- < >
'-Nis, thug mi dachaigh i. Bha 'n coir' ' goil aig taoibh 'n tin'. Bha na cearcan aghainn an tiom sin agus rinn [mi] dà ugh -- ugh di-s' is ugh domh fhìn. Ghabh i sin 's cha robh dùrd de facal Beurl' aic'. '- Nis, dh'fhalbh i dachaigh. Is da' bha i ' duil dachaigh choimhead mi ris a (ris [n]a) casan: cha robh oirr' ach criomagan bòtan. Cha robh bòt air a cas.

" Thighearn', nach truagh sin! Fuirich thus'!
Thàinig èid-eas [Dolly agus George] a-mach orson an t-Sàbaid agus dh'inns mis' daibh-s nach d'robh bòt air a cas.

Thuir Geordie riumas, 'Tha naoi *coupon*'n aghamas ' fhuair mi orson *dungaree*. Ma bheir thus' a [= don ?] ghin (?) *nine coupons* gheobhas tu *lornes* di.'

Dh'fhalbh mi gus a -- greusaich'. Thuir mi, 'Coimhead! Sin *nine coupons* a dhèanadh *overall* duibh, Mr Gillies. Feuch am faigh thu sionna phaidhir -- tha boireannach aghamas, chan eil bòt air a cas.'

Dh'fhalbh e 'n-àird'. Mu tàinig mis' air ais bha paidhir a bhòtan, *lornes*, aig ' -- feitheamh rith'.
A[r]'s mis', 'ma tha seo ro bheag di 'n gabh thu air ais aid?'

'Gabhaidh mi air ais e, Mrs MacAngus. Thoiribh dachaigh aid!'
Thàinig i sìos [-] 's thuir mi rith', 'Feuch na *lornes* sin air do chasan!'
Leum i fagais air àird' an taigh agham. 'Thighearn'!' thuir i. 'Dè ' phaigh thu?'

Phaigh mi not orr', ach cha tuir mi sin rith'. Thug mi not. '-Nis, bha i ' tighinn is cha robh -- an t-atail Beurl' ' dh'ionnsaich mi di, 'Dè ' tha thu 'g iarraidh 'n-diugh, Nolda?' '*Egg and tatties*!' 'M beil thu ' faicinn? Bu'tàt' is uigh'n. '-Nis, gheobhadh i sin 's -- rachadh i dachaigh. '-Nis, dh'fhalbh i. Bha i ' ciùlan, an diol-urras -- bha i an Astràilia còmhla ris an duin', is thachair rudeigin di is chaochail i. Chuir mis' an dithis an sin, Dolly agus Geordie 'null gus an dachaigh aic', *Holland*. Dar ' chunnaic i [*recte* e = an duine aig Nolda] Dolly, 'Ò, 'cAngus!' -- bha fhios aig'-as -- gun d'robh mi cho reamhar -- bha i 'g

innseadh daibh; thuir is', 'Tha mis, a-nis an nighean do MacAngus. '
Chuir e ' làmhan timcheall! 's thug e '-stech i. 'S fhuair aid chuille ni 'b urr'n daibh ' thoir' domh fhìn.

['Costive Bound']

-- anns an Inbhir. Bha e gu don' le *costiveness*. Ghaidh i gus a' *chemist*, 'Cha d'rinn an duin' aghamas a chac. Tha e seachdain gun dèanamh a chac.' 'M beil thu ' cluinntinn?'

'À, mo nàir' ort!' ars' eis', 'gun canadh tu sin. Chan eil ' sin ach *costive bound*.'
'À, danas mo chas!' ars' e, -- [kə mən] e -- agham a' là a dhèanadh e e. Bheir mis' *cost a pound*!'
Shaoil e gur e not -- gun d'robh e 'g iarraidh not orson a' *medicine*.

Bha i air ais. Thuir a' *chemist* rith', 'Woman, woman! Carson a chanadh tu sin? Cha chòir do nichein --

['Dr Myles']

Bha sinn ' tighinn dachaigh leis an t-iasg, 'n deaghaidh ' chreic an t-iasg agus bha aig na -- Bh' aid gu sìorraidh ' cur basgaid beag iasg an-àird'. Bha aid ' coimhead '-rèis' orson *sausages* anns an t-àit. 'S ghaidh mis' a' cheud aon ' In'i' Pheofh'rain. Ghaidh mi '-stech gus a' *charriage* agus da' ghaidh mi '-stech gus a' *charriage* danas dùrd ' thuir e [= strainnshear] rium.

Cha tuir e, 'N do chreic thu 'n t-iasg?' no 'Cìamar an do chreic thu n[o] nach do chreic?'
Cha robh dùrd m'a dheidhinn. Agus dar a thàinig Bella Johndan, '-nis, a-stech thuir mi rith', 'Coimhead a' fear-'s ' ' sin!' thuir mi rith'. 'Tha e cho balbh! Chan eil e ' cantainn dùrd. Chan eil e ' cantainn, "N do chreic sibh 'n t-iasg?" no rudan mar sin.

Agus, '-nis, thàinig sinn gu Anlais [= Alness] 's thuir -- tè eigin, 'Dè an diofar dè ' th' ann!'
Agus thuir Jess, "S ann ' tha e colach [ri neach] a bhiodh air a' *hurdy-gurdies*, na làmhan aig' cho *fine*!'

'Dè an danas diofar dè ' th' ann!' Chan eil ann ach **balgair' -- misg'**! 'M beil thu ' cluinntinn?
Bha mi, '-nis, an sin ' dèan'daich air an t-iasg -- Cò ' thàinig ach an doctair agham, 'n doctair agham fhìn 's thuir e, 'Bha thu '-muigh [de] '-raoir le iasg, Mrs MacAngus?' 'Bha,' thuir mi.
Ars' eis', 'Dè ' bha thu ' cantainn mu dheidheinn -- an duin'-uasal ' bha còmhla riut --?'

'Cha robh mis' ' cantainn ach balgair' balbh nach bi -- [n]ach bruidhinn rinn.'
'Uill, 'ars' eis', "m beil fhios aghad cò ' bh' ann?" (Thigeadh e ' seo orson a' *holiday* aig'.) 'An doctair -- ' *professor* as moth' ann a' Lunnainn -- Dr Myles.' 'Dè (?) an doctair, dè an danas diofar! Bha e cho balbh ri *dummy*!'

['A Chearc a Chaidh a Mharbhadh']

Dh'fhalbh mis' a-stech [gu Baile Dhubhthaich] air an t-Sàbaid còmhla riuth'-s' [= Dolly agus George].
Mur d'fhalbh mi air falbh thuir mi ri caileag agus gu dearbh 's e caileag gast' a bh' innt',
'Feuch, ' Bhella, dar ' bhios mis' air falbh '-màraich an tilg thu atail biadh do na cearcan!'
Dar ' thàinig mis' dachaigh 's ann a bha 'n cearc as moth' ' bh' agham, 's ann a bha i marbh. Fear a' bhùth, bha cù aig' nach buineadh idir da. 'S ann a chùm e 'n cù orson an t-seachdain.
'Uill, danas mi fhìn! thuir mis' rium fhìn, 'paigheas tus' orson a' chearc.' A bheil thu ' cluinntinn?
'Phaigh mis', 'ars' mis', 'seachd is sia sgìlling orson a' chearc an sin is chan eil cearcan agadas.'
'Chan eil.' 'Uill, mharbh 'n cù geal ' bh' agad -- agus cha bhuineadh 'n cù idir dut -- mharbh e 'n cearc agus cuireas tu naoi tasan a-bhàn an sin orson mo chearc.'

Bha mi ' falbh bhuaith' leis a' chearc 's thuir e rium, ' Thug mi naoi tasan dut orson a' chearc agus gu dearbh chan eil thu ' duil a dh'ith' il!'

['An Not a Bha air Chall']

Bha mi ' creic iasg an Inbhir Pheoth'rain agus bha mi ' toir' iasg don tè chuille seachdain ach a' ruitheadh e 'n-àird' timcheall mìos, 'm beil thu ' tuigil? Agus dar a bha i ' toir' an t-airgead domh -- dar a bha mis' ' toir' an t-airgead di thuir i riumas, 'Ò, gu dearbh, chan eil fhios aghamas cìamar a

tha mi ’ toir’ an not dut, bho l’ tha mi ’ feum an not.’

‘God a feumaidh tu no nach feumaidh [sic] do chac, fimireas tu not a chur an sin. Tha ’n t-iasg aghamas ri chreic.’ ‘M beil thu ’ cluinntinn? Bho l’ tha e cho fìor! ’-Nis, bha sionn bodach air an t-sràid an seo, bha e à ’ chiall orson biosgaidean cruaidh agus b’ àbhaist domh fiach tastan a bhiosgaidean ’ thoir’ dachaigh da. Agus chaigh mi ’-stech gus a’ bhùth ’s thuir mi ris a’ fear, ‘Feuch an toir thu dà bhiosgaid domh!’

Agus thug mi not da. **An creid thus’**, tha mis’ ’g innseadh dut, dar a ruig mis’ an taigh choimhead mi dè an t-airgead a rinn mi, ’m beil thu ’ tuigeil, leis an t-iasg. Diabhail mi fhìn! bha mi clìor not. Bana-bhuids’ an danais a bh’ innt’. Agus chaill mi not ’ bu chòir duinn ’ fhaighinn orson an t-iasg.

['An Grecian Band']

Anns an t-sionn tìom bha ministear – bha iad a-bhàn anns na *funds* aig an eaglais. Cha robh a’ sluagh ’ toir’ an t-airgead – Agus ghaidh na caileagan gus a’ sgadan ’s thug aid dachaigh sgiort’chan le *Grecian band* anns an cùlaibh. Agus ghaidh aid an-àird’ gus an t-searmaid ach ’n cluinneadh aid dè ’ chanadh e. ‘S ann a ghaidh e air an *expense*, bhon eaglais, is siud is seo, seo is siud. Dh’éirich an t-sionn bodach, “ Mhinistear, ’n e sin an t-searmaid ’ tha sibh ’ toir’ duinn? Ma bha sibh ’ bruidhinn air na caileagan òg, gu bheil an *Grecian band* anns a’ sgiort. Dè an danas diofar eadar na caileagan agus gum beil e anns an tòn aig bean a’ mhinistear?’

Bha *Grecian band* anns an t-aodach aig bean a’ mhinistear agus am minister ’ *preachigeadh* air caileagan òg, gum bu chòir daibh ’ chur an t-airgead, a chur e anns an eaglais agus nach cuimhnichheadh sinn (?) aodach. Agus d’éirich an t-sionn bodach-as is thuir e, ‘Ministear, dè seòrs’ searmaid a rinn thu ’n-diugh, thu fhèin ’s an *Grecian band*, orson caileagan òg. Dè mu dheidhinn thu fhèin agus a’ bhean agad? Tha *Grecian band* anns an tòn aig a’ bhean agad!’

À, bha searmaid orson airgead don eaglais an seo. Agus na caileagan ’ bh’ aig a’ sgadan fhuair aid sgiort’chan leis an *Grecian band*. ‘S e sin ’ bha ’ duil an uair sin. Da’ ghaidh aid an-àird’ gus an t-searmaid cha robh nichein ac’. À, airgead! airgead! airgead! Cha tuirt e *bloody* nì ach airgead. Dh’éirich an t-sionn bodach agus thuir e, ‘À, dè ’ tha ’ cur bhuaibh? Carson ’ tha sibh ’ bruidhinn orson na *Grecian bands* dar ’ tha aid anns an tòn aig bean am minister? Bh’ aid anns an tòn aic’, anns a’ sgiort aic’, **mar càch**, anns an tòn aic’, an aon rud.

['Bonn dà thastan san ofrail']

Da’ bha mi ’ duil gus an eaglais – chan eil bliadhnachan bhuaith’ – agus dè – thàinig brogach dachaigh bhon t-iasgach agus chuir e ’ làimh na phòcaid agus chuir e – tha seo ceart, cho ceart ’s ’ tha mi ’g innseadh dut – dè ’ chuir e san ofrail ach dà thastan! Agus bha e còmhla rium na shuidh’. Thug e e ’-mach. Chan e ’n nì ’ bh’ aig’ ach *copper*. Chuir e an dà thastan. ‘S e eilldeir mòr ’ bha na sheanair agus ’s e ’ bh’ aig am bobhail anns a’ phasaid ’ gabhail an t-airgead. Agus thuir a’ bhean aig mo chliathaich, “Thighearn! càit am beil Cogga ’ duil?” (‘S e sin an t-ainm a bh’ air.)

‘Innsidh mis’ dut ann an dà mhionaid càit am bi Cogga.’ Dh’fhalbh e ’-mach. Ars’ eis’ ri ’ sheanair, ‘Shin ’n dà thastan. Chuir mi ’-stech e. Thoir domh-is’ ’n dà thastan ’s bheir mi dut sgilling!’ ‘S thug e ’n dà thastan. Tha sin fìor. Bha mi na shuidh’ còmhla ris. Thuir an tè ’ bha còmhla riumas, ‘Càit am beil Cogga ’ duil?’ ‘Ò, tha mi ’ duil’g iarraidh an dà thastan ’ chuir mi anns an ofrail, agus ’s e sgilling a bu chòir domh ’ chur ann.’ Ghaidh e gu ’ sheanair. ‘S e a sheanair a eilldeir anns a’ phasaid ’ gabhail an t-airgead. Ars’ eis’, Thug mis’ dà thastan dut ’n àit a’ sgilling.’ ‘Agus dè an diofar do sin?’ Bha, ge-tà! Danas a chas! Danas mo chas!

['Cogga na boots']

Bha ’ mhàthair ’ duil gus an t-Srath [Strathpeffer] ’s fhuair i àit’ da ’ bhith na *bhoots*, ‘m beil thu ’ faicinn? Is bha mis’ còmhla ris agus thuir mis’ ris, “S fheàrr duinn ’ dhuil gu Inbhir Pheofh’rain, ’-stech gus a’ *restaurant* ’g iarraidh atail teath’ mur tèid thu ’n-àird.’ Agus fuirich thus’!

‘ Thighearn!’ bha mis’ timcheall seachdain ’n deaghaidh sin aig a’ *station* an Inbhir Pheofh’rain. Chunnaic mi ’n *case* fon a’ **chlass** [Scots = station bench/trolley], ‘s thuir mi rium fhìn, ‘Tha e diabhlaidh colach ris an *case* aig Cogga.’

Agus thàinig Cogga. Ars’ mis’, ‘Càit am beil thu ’ duil?’ ‘Dachaigh! Dh’iarr i ormas -- ’ dhuil orson na fionganean (?) don an t-sionn tè, agus bò -- ’ dhuil a-mach creis agus a laigh’ aig taoibh ’ bhò. Càit fo Dhia ’ bha mi ’ duil a dhèanamh sin? Thàinig mi dachaigh.’

Ars’ mis’, ‘Agus dè, ’-nis, ’ tha thu ’ duil ’ thoir’ da(?) ?’ ‘Cod a bhiodhainn [wijp] beò air na faochagan cha faicinn (?) a-rithist i.’

Agus ghabh e am bliadhn’ eil’ agus dè rinn e, bh’ e na *bhoots* agus dè ’ rinn e, ghaidh na – uaisibh ’ chur na *lornes* ac’ orson ’ bhith air an glanadh aig’, an rathad – ’ th aid ’ dèanamh sin. Agus chuir a’ *lady suede boots* -- ach fiach sgilling a *bhlackenin*’, danas mi fhìn! Chuir e am *blackenin*’ uil’ air am [= na] bòtan aig an tè. Thàinig e ’s bha e ’ còineadh gu Inbhir Pheofh’rain.

‘Dè ’ thachair dut?’ *Bitch* do tè,’ thuir e. ‘Thug i ’ *sack* domh. ‘S ann a chuir mis’ dochar. Ò, shaoil liomas gur e *blackenin*’ bha aid ’ cur air paidhir *suede boots* ’ bha na *pounds*. Ò, ’ Thighearn!’ –

['An Guail aig Gàthan']

-- bha i ’ duil a bhith air uachdar (?) agus ghaidh mi ’g iarraidh baoit’, sios [s-] fon a’ chreig. Da’ bha mis’ fon a’ chreig chunnaic mi boireannach ’s thuir mi rith’, “ Thì, ’ Thighearn!’ ’s **diabhlaidh dubh** ’ tha thu.’

‘Tha,’ thuir i. ‘Thàinig mi air a’ *steamer* ’ thàinig a-stech **aig Gàthan** is tha i làn guail. Is chuir mi ’n-àird’ tunn’ a ghual.’ ‘Tunn’ a ghual?’ ‘Eadh, tunn’ a ghual, is tha mi ’ duil ’g iarraidh fear a bheir ’n guail dachaigh domh.’

Ars’ mis’, “S fheàrr dut ’ thoir’ domh-is’ am pocan.’ Danas mi fhìn! chuir mis’ an-àird’ an tunn’ a ghual – ’m beil thu ’ faicinn? – is bha mi na laigh’ air a’ still – agus bha mi ’ cur an guail an-àird’ leis a’ làimh-as, ’ tilgeil e. Is rinn mi tunn’ don guail. Fuirich thus’, ’-nis! Cha robh ’n duin’ aig an taigh. Cha robh e ’-staigh. Thuir mo mhàthair rium, ‘Agus cò ’ tha ’ duil ’ thoir’ dachaigh e, an guail?’ ‘Tha mi ’ duil ’-bhàn a-màraich anns a’ mhadainn.’ Cuimhnich thus’! ‘S aithn’ dut **Tulaich**? Shiubhail mi gu sin anns a’ mhadainn is dh’iarr mi an duin’. ‘An tig thu còmhla riumas a-bhàn ach an toir thu tunn’, leth tunn’ a ghual dachaigh domh?’ Thuir e, ‘Thig mi còmhla riut!’

‘-Nis, ’s mis’ ’ laigh’ cho fad’ air a’ rud, bha stràilleach air sin [*birthmark on daughter Dolly*]. Nuair ’ rugadh i thuir a’ bhean-ghlùin’ rium, ‘Tha rudeigin ’ sin, stràilleach no rudeigin oirr.’ **Chan iongantach dì** god a bhiodh stràilleach. Tha stràilleach air a gairdean. Thàinig mi dachaigh ’s ghaidh mi sios [s-] còmhla ris. ‘S thug mi ’n tunn’ ’ ghual ’-mach gus an doras aghainn.

['Am botal Congo (cognac)']

Thàinig am brogach à Canada agus bha dà bhotal *congo* aig’. Ghleidh mi na botalaichean ’-bhàn an sin air mo chùlaibh. Bha sinn ag òl, sinn fhèin, gràinn’ ach chùm mis’ am botal an seo. Rinn mi *blackenin*’ lodh Cogga. Chuir e [e] air na bòtan ’ bh’ air, ’ siubhal, ’s dh’fhalbh e suas gus an danns’. Ars’ mis’, “-Nis, cuimhnich gum faigh thus’ dachaigh mur bi còig uairean sa mhadainn bho l’ tha Dolly ’ duil a’ rathad ’s mi fhìn ’ duil a chur thu a’ rathad air am *bridge* air falbh!’ Cha d’rinn mi ach – òl, ach coimhead an tigeadh e ach an (?) tàinig e. Thàinig e gus a’ leabaidh

thugam: ‘*Are you waken?*?’ ‘Tha, tha mi seo.’

‘Càit an do chuir thu ’m botal *congo*?’ ‘Dè an *congo*?’

‘Nach do ghleidh thu botal an sin?’

‘Uill, ma ghleidh mis’ rud (?) siubhail agus òl e ach am faic thu!’

God a dh’itheadh e an taigh-s’ cha d’fhuair e an *congo*, no dùrd mu dheidhinn an *congo*.

['An Adag]

Thuir an tè rium, ‘Feuch an toir thu dà adag mhòr domh-is’, bho l’ tha sluagh ’ duil ’ bhith ann!’

‘Bheir mi sin dut mas urr’n domh.’

Agus, ‘-nis, da’ ruig mi ’ sin an ath là thàinig an nàbaidh aic’, ‘Feuch an toir thu dà adag mòr an siud ort!’

Ò, ’ Thighearn!’ dar ’ thàinig a’ sgoth a thir cha robh adag mòr idir ann. ‘S e pollach glas a bh’ ann. (Tha fhios aghad dè ’ th’ ann am pollach?) Bha am post ’ toir’ leir di agus thuir am post – thuir i riumas, ‘Mrs MacAngus, chan eil spot air seo.’ ‘Ò, ’ ars’ mis’ rith’, ‘Nach uamhaidh aimideach ’ tha thus’! Cha robh tiom ac’ spot ’ chur air chuire *wan*.’

[An t-Eilldeir am Port Tarbairt]

-- an Tarbart agus b’ àbhaist daibh chuire Dihaoineibh do na h-Òrduigh’n’n, b’ àbhaist daibh là ’ chumail mar an t-Sàbaid. ‘-Nis, bheireadh ’n t-eilldeir ’ bu shin’ anns an eaglais, bheireadh e ’-mach facal às a’ Phìobal. ‘-Nis, bh’ aghadas agus bh’ aghamas nan canadh sinn gum bu *Christians* a bh’ ionamas, dh’fhimireadh sinn a chantainn, ’ thigheinn cho fagais ris an fhirinn ’s b’ urr’n dut ’ dhèanamh. Is an *uncle* aghamas ghaidh e gun a h-Òrduigh’n’n agus da’ ruig e Tarbart thuir e ri aon do na h-eilldeirean eil’, ‘Nach uamhaidh fad’ a tha aid gun toir’ ‘-mach ’n *text* ’ tha aid ’ duil ’ thoir’ a-mach?’ Bhithinn-as lodh gun canadh tu, ‘*I would say my own verdict and you would say your own?*’

‘S cha robh dùrd m’a dheidhinn. ‘S thuir e ri fear eil’ a bh’air a chliathaich,

‘Cinnteach nach eil e ’ duil a bhruidhinn idir gur e sgleò an t-saoghail a th’ orr?’

Dh’èirich e, thuir e, ‘Tha ’ *lifeboat ready*, chuire nì anns a’ *lifeboat* ceart, ach chan eil stiùir oir’ ’s chan urr’n di ’ dhuil. Bha e troimh’n saoghail uil’, ’ rud ’ thuir e. Bha e ’ *compareigeadh* gun d’rachadh i (?) nam biodh airgead ann orson ’n eaglais bhiodh aid uil’ ’ strì orson ’ dhuil ann, ach dar -- ‘s e facal Dhia ’ bh’ ann cha robh dùrd m’a dheidhinn.

Bheir e air an ad aig’ ’s bha e ’ siubhal gu Tarbart. Ghaidh e ’ siubhal ’s thàinig e dachaigh. Agus innsidh mi rud eil’ dut m’a dheidhinn. Thug mo mhàthair agus agus an *auntie* agham, thug aid an t-aodach uil’ ’ bhiodh bòidheach air ’ duil gus an eaglais. Agus ghaidh e air a’ là – na h-Òrduigh’n’n, bha e ’ duil sìos [s-] agus thuir mo mhàthair riumas, ‘-Nis, feuch gum bi chuire nì agad *prim* bho l’ tha mi ’ duil a shiubhal mi fhìn ach a’ duil gu b’e àit’ ach an cuir e ort (?).

‘Ò,’ thuir mi, ‘*pholishig* mi chuire nì ’ th’ anns an t-aodach aig’ glan, ’s chuir mi *shift* [malairt aodaich] nan tach(a)radh nì air a’ rathad air.’

Dar ’ thàinig èis’ gus an t-sios’cot, cot a gheobhainn ’ saoghail, agus gum faighinn Bail’ a’ Chnuic ’s Tarbart chan fhaighinn an t-sios’cot aig’.

‘S thuir mi ris, ‘Càit am beil an t-sios’cot?’ ‘S thuir mi ris, ‘Chan eil fhios aghamas càit am beil e.’

‘Hach!’ ars’ eis’. ‘Dh’fhaithnich mi gum biodh rudeigin ann. Chùm an diabhail an t-sios’cot ach sheas mi leis an gionsaidh agus an *dicke*.’

Agus chuir e gionsaidh uain’ [air] agus an creid thus’ nach deach e fichead slat is dar nach b’ urr’n duinn ruigeil (e?), ’ siubhal gus an eaglais, dar ’ fhuair mis’ an t-sios’cot. Agus dh’fhàg e mar sin agamas. Dh’fhàg e mar sin agamas. Bha fhios aghamas cho math ris god a thachair.

['An Ceàrd anns a’ Bhùth']

Ceàrd ’ bha ’ duil aon chuairt agus ghaidh e ’-stech ann am bùth agus tha fhios aghad aig a’ *choonter* [Scots *counter*] ’ bhios mar sin, ’ feuchainn na rudan. Da’ chunnaic eis’ sin thòisich eis’ air ith’ a’ rud nach buineadh da. Is thuir an tè ris, ‘*God bless me! you ate all that!*’ < ENGLISH> ‘S ann a bha aid a’

gàir’ ris, gun d’robh e cho *far back* agus a’ duil ’ ith’ [n]a bhiodh anns a’ *choonter*. ’ Thighearn’! Ach chan fhac’ e ’n còrr.

['A’ Bruith Faochagan']

Da’ bha sinn aig na faochagan, b’ àbhaist duinn – da’ rachadh sinn gus na faochagan – b’ àbhaist duinn ’ thoir’ coir’ ann le burn ach an dèanadh sinn atail teath’. Ach a’ là-as thàinig Dolly ’-mach agus cha deach mis’ gus na faochagan. Ach an ath là ghaidh mi agus dè ’ bha orm ach an còt mòr *railway* aig George. Agus, a-nis, tha èid-eas cho *cute*.

Thuir aid riumas, ‘Siubhail gus a’ bheanag!’ da’ nach robh fhios aghamas gun do dhiùlt i daibh-s’.

‘Thèid thus’! Chan fheadar nach bruith [pruc] i ’n coir’ dut.’

Dh’fhalbh mi fhìn, a-nis, gus an doras.

Thuir i, ‘À, m’ eudail, tig ’-stech!’

Thàinig boigs’ à Dùn Èideann di le *panachan* agus *frying-pan* – sin a’ *fry-pan* – agus thuir i riumas,

“M beil thu ’ feum *frying-pan*?”

‘Chan eil mis’ ’ feum nichein, ach bu chaomh liomas e.’

‘Ach gaibh-s’ [-s] a’ *fry-pan*!’

Is thug i a’ *fry-pan* còmhla rium.

Thuir i, ‘Madainn an-raoir bha dithis beag ann,’ thuir i, agus bha ’n dithis an sin – agus dà bhana-cheàrd! – ’ smuaineachadh gun cuirinn-as coir’ daibh, Ach, gu dearbh! cha robh mis’ ’ duil ’ bhith ’ bruith faochagan do ceàrdan. Cuin a tha thu ’ tighinn a-mach à shin?

“Thighearn! chan eil fhios aghamas,’ thuir mi. ‘Chan eil fhios aghamas idir cuin a gheobh mi à seo.’

‘Uill, tha ’n tiom aghad don t-atail teath’. Cha bhiodh e sia ach ’n do ruig thu.’

Ghaidh mi ’-mach agus bhruidh sinn an **coirean** a-rithist, sinn fhìn. Is fhuair mis’ a’ *fry-pan*!

‘Cha deach thus’ a-stech! B’ aithn’ dut a’ bhean ’-riamh!’

‘Cha do chuir mis’ sùil air a’ bhean!’

Ach ’s e *the railway coat*, bho l’ bha ’n duinn aic’ air a’ *railway*. Bha i, ‘-rèis’ ’ smuaineachadh gum buineadhainn don a *railway*.

['Bean Nach Robh ’ Faighinn Mòran']

Bha tè eil’ agus bha cloinn ’ duil ’ bhith aic’. ‘N duinn aic’, ’s e diabhail don’ a bh’ ann orson a’ *liquor*.

‘Uilleam!’ ‘Dè?’ ‘Nach eil tiom aghad ’ bhith glic? Tha thu ’g òl an sin mar *robber* gu sìorraidh, ’g òl, ’g òl! Ma bhios tastan na do phòcaid cha bhi thu ceart ach an cuir thu anns an taigh-sheinn’s e.’

‘Ò,’ Churstaidh,’ Churstaidh! nach eil mis’ air mo shàrachadh leat-as! **Chan eil fhios aghadas dè na tha mis’ ’ dèanamh**. Dè an danas diofar leat dè ’ tha mi ’ toir’ dut?’

‘Ò, chan eil ’ sin mòran.’

‘Ò uill, god a chuirinn-as e air a’ bhòrd, ag innseadh dut an fhirinn, tha *bloody sight* mòran nas moth’ na ’ tha aghamas. Tha dà thastan no trì tastan aghad nas fheàrr na ’ tha mis’ ’ fhaighinn.

Carson ’ tha thu ’ dèanamh **uail** orson dhà-no-thrì thastan’n? God a tha thu ’g èigheachd gu sìorraidh, bhithbhuan (?) –.’ An e sin? ‘Dè ’ dhèanadh sin? Dhà-no-thrì thastan?’

['Carson ’ Dh’fhàg Thu Dan?']

Bha sinn ’ duil a’ Yarmouth agus càrnan ’ bha ’ toir’ an-àird’ sinn gus a’ *station*. Agus a’ chailleag-as – bha aid ’ duil a phòsadh cho fad’ ’s a bha aid cuideachd – agus dh’fhàg an tè sin am brogach. Da’ bha sinn anns an càrn thuir màthair a’ fear – thàinig i ’-mach – ‘Càit am beil sibh ’ duil?’

‘Gus a’ sgadan.’

Thuir i ris a’ chailleag, ‘Carson a dh’fhàg thu Dan agamas? Bha Dan ’ duil còmhla riut fad nam bliadhnachan. Dè a’ *reason* a dh’fhàg thu mo bhrogach còir-as, Dan?’

‘Chan eil gnothaich aghaibh ris. Dè do gnothaich?’

‘Tha gnothaich agham: **gun caomh** liom mo mhac agus tha e rathad eigin croibeach, no chan eil e ceart, bho la dh’fhàg thu. Ach coimhead! bhiodh tu cho math ’ thighinn a-bhàn às an càrn [-r̥ŋ:] agus a phòsadh bho’l *bloody* nì ’ nì thu!’

Agus da’ bha na h-Òrduigh’n’n ann chuir mo mhàthair fios thugamas [a] Yarmouth ’ chur dachaigh ad – fhuair i còt -- ’ chur dachaigh ad di ’ *correspond*adh ris an còt.’

Uill, Joe [= *investigator*], cha do rinn sinn na phaigheadh sinn, maille ri ad! Bha agham ri sgrìobhadh gu mo mhàthair: ‘Cuir not domh! bho l’ chan eil airgead agham ’ cheannas ad dut. Thàn’ sinn dachaigh mar sin. Agus thuirt an t-sionn *bitch*, ‘Tha e cho math dut ’ thighinn a-bhàn agus a phòsadh bho l’ cha dèan thu nì, ’n t-àit’ am beil thu thu ’ duil!’

['A' Falbh le Each Fear a' Ghuail']

Bha cladhan beag eadar Yarmouth is Lowestof'. Bha sinn ’ **coimhead orson ’ dhuil** ’n ath bhliadhn’ a Lowestof'. Dè ’ bh’ aig a’ *station* ach duin’ le poc guail air a’ làraidh agus b’abhaist duinn’ bhith ’ duil leis na h-eich à seo [= aig an taigh], ’ dèan’daich còmhla ri duin’.

‘S thuirt is’ riumas, ‘Danas mi fhìn ma thèid sinn anns a’ làraidh nì sinn ’n taoibh eil’ (*Lowestof’ side*) agus chì sinn dè ’ seòrs d’ait’ a th’ ann.’ ‘M beil thu ’ faicinn?

Cha robh ’n còrr ann. Ach thug i aon le ’ cas air an t-each ’s air adhairt ’ dh’fhalbh ’n t-each, mi fhìn ’s i fhìn ’s an t-each agus am poc guail. Da’ thàinig a’ fear às an taigh-sheinns’ bha e ’ coimhead orson an t-each. Cha robh ’n t-each no guail no *bloody* nì ri ’ fhaicinn.

Thuirt urr’-eigin ris, “M beil thu ’ faicinn an dithis an sin? Shin! uill, shin an t-each air a’ *Lowestof’ side*! Shin an t-eachan! Tha ’n tiom aghad ’ bhith ’g iarraidh orr’ ’ thighinn air ais **mu thig an tid’ àrd**.’ (Bha *cement* orson ’ dhuil uair eil’ air a’ rathad.) – Thug *Kateag* aon don an t-each. Siud ’ dh’fhalbh an t-each, mi fhìn ’s i fhèin air adhairt a Lowestof’. Cha robh airgead aghainn, ’m beil thu ’ tuigeil? Bha sinn ’ duil ’ dhèanamh caradh orson ’ thighinn dachaigh.

Thuirt mi ri *Kateag*, ‘*Kateag*, ma tha Dia umad tionndaich! bho l’ tha mis’ ’ faicinn am poc ’s an guail – tha ’n duin’ ’ coimhead air a shon.’

Uill, tha fhios aghad an Sasainn, a’ *slash*’chan ’ tha ac’, tha e cho fad’ ri seo. Chuir e làn a’ saoghail a mhionnan orainn ’s thug e aon domh-is’ leis a’ *slash* anns a’ cheann. Shaoil liomas gun deach mo chorp a mharbhadh. Is thug e e do *Kateag* nach do mhurst e i, sin uil’. Chan eil fhios aghamas gu meud *bitch* a bha orainn ach gun do robh e ’ toir’ ‘*Scotch Maggie*’ n danais’ – *Scotch Maggie* ’ chanadh aid.

['Scotch maggie']

Ach innsidh mi dut aon eil’ nach d’inns mi dut. Ghaidh ’n dithis aghainn a-bhàn gus a’ *bhutcher* [ach] am faigheadh sinn criomag’ fheòil (orson) ’ dhèanamh atail *soup*. Bha sin ’ cur thairis leis na Sasannaich. Ach thuirt a’ fear ri Dolly – Dolly Miller a bh’oirr’ – ‘*What are you wanting, Maggie?*’ ‘*I’m wanting a shilling cabbage*.’

Chaidh siud di. Bha ’ bhùth làn Sasannaich, ’m beil thu ’ faicinn?

Thuirt a’ fear ’ bh’ air a’ *choonter*, ‘*Oh, I think, Maggie* – ’s e *Maggie* ’ bh’ air chuireadh *one* à *Scots* – *you would like a bone!*’ -- ’ cur sinn cho suarach gur e *bone* --. Thog i ’n *cabbage* a bh’ aic’ is thug i anns an aghaidh air e (?) mar sin, san aghaidh.

['A' Ceannach Ad']

Bha mi fhìn ’s a’ chailleag -- ’n tè sin, a’ *chum* agham – Ghabhadh tu ad ’s chuireadh tu tastan air. ‘N ath là chuireadh tu tastan a-rithist air ach am paigheadh (?) tu i mar sin. Agus thill sinn [a] Yarmouth agus nach do robh *bounty*’ dh’airgead [bonus/ advance] cha toireadh aid duinn mar sin. Ach bha an tè – àit’ bhrèagha’ aic’ – agus ’s e *French lady* ’ bh’ innt’. Agus thuirt mis’ ri *Kateag*,

‘Thèid sinn gu Miss Falke – Falke a bh’oirr’ -- Thèid thug gu Miss. Bios fhios aghainn dè ’ bheir i duinn.’

‘À, nach toir!’

Ach bha chuireadh – ad ’ bh’ anns a’ bhùth air mo cheann bho l’ bha i ’g iarraidh cus air. ‘M beil thu ’ cluinntinn? Cha robh an t-airgead aghainn. Agus dè ’ bh’ air ach *frill* air a cùlaibh. Ò, *frock* sid’ agus e mil’ a shligh’ fad’. Ars’ *Kateag* – bha dà *step* ’n-àird’ gus an t-sràid – ars’ is’,

“M beil fhios aghad càit am bi sinn? Anns a’ phrìosan, ma dh’fhuirich’s sinn nas fhaid’. Bho l’ ’s e *French* a th’ innt’-as. Chuireadh i ’g iarraidh ’m *police* agus cha bhiodh fhios aghainn dè ’ bhiodh i ’ cantainn.’

‘ Thighearn’! dh’fhalbh *Kateag*. Nach do thuirt *Kateag* agus nach do thuirt mis’ air *Kateag*. ‘S ann a bha i aig a’ fòn, ’ cur a’ fòn air falbh orson ’ chur gus a’ *police* -- ’ chur – deaghaidh anns a’ phrìosan.

['An Chanty']

Bha an tiom an-àird’ orson a’ sgoil a bhith ’ *close*igeadh orson na *hut*’chan. Bha ’n duin’ – bha mo mhàthair ’ toir’ an t-iasg da is thuirt e rith’, ‘Georgina, tha sinn ’ duil ’ thoir’ air falbh ’m *piano*.’ (Bho l’ chuir eis’ not innt’ agus a’ fear eil’ not innt’ -- .)

Agus dh’inns is’, na h-òinseach, ‘Tha m’ ’ duil’ ’ dh’fhaighinn am *piano* ’ th’ anns a’ *hut* aghainn – agham fhìn --’ bha e sa *hut*, bho l’ b’ urr’n don am *piano* ’ bhith ’ duil. Fuirich thus’!

‘Dè’ thuirt sibh? Am *piano*? Feuch nach dèan aid òinseach dìot?’ ‘Dè an t-òinseach a dhèanadh aid?’ ‘Ma tha Dia! na bi ’ bruidhinn air ’m *piano*!’ thuirt i. “S e *chanty*’ tha fon a leabaidh ’ tha aid ’ toir’ dut!’

Is thàinig mo mhàthair dachaigh is thuirt i riumas, ‘Ò m’ eudail,’ ars’ is’, “s ann ’ tha **Nanna** ’ cantainn gu e *chanty*’ tha *J-Block*’ duil ’ thoir’ domh-is’.

‘Na bi ’g èisneach’ ri Nanna,’ ars’ mis’, ’s dh’fhalbh mi air adhairt. < ENGLISH>

‘Bha mi ’ **tairg**’ ’m *piano*’ beantainn ruinn uil’, ach, ‘-nis, da’ nach do ghabh i e thug sinn don a’ sgoil am Milkburn e!’ [ars’ an duine bho *J-block*.]

Ò, dà thàinig mis’ gu mo mhàthair air ais, ‘M’ anam fhìn! chan eil fhios agham dè ’ nì mi leat– Nam biodh tu ceart dh’innsedh tu domh-is’ an tòs gun d’robb thu ’ duil a dh’fhaighinn e agus bhiodh ’n **gliceas** agamas gun gabhadh tus’.

Thug aid gu Saltburn e. Agus an diabhair boireannach, gun tuirt i gur e *chanty* ’ tha fon a’ leabaidh ’ tha e ’ duil ’ thoir dut orson diabh’leireachd.

['An t-Each aig na Ceàrdan']

Da’ bha sinn ’ duil a dh’Ini’ Gòrdain leis an t-iasg bha fear ’ sin – bhiodh e ’ cur sinn is an t-iasg is chuireadh nì ’s rachadh e ’ dh’Ini’ Gòrdain còmhla ruinn. Ach bha an Nanna-as – ghaidh i ’-bhàn is thàinig i air ais thugamas, ‘Bell Ann!’ ‘Dè?’ ‘

Cha bhiodh e an Ini’ Gòrdain an-diugh. Cha toireadh na seachd diabh’lean an t-each às a’ *stall*.

“ Thighearn’! ’ ars’ mis’ ri mo mhàthair. ‘Dè, ’-nis?’ ‘Tha an t-iasg aic’-as is ’n t-iasg agham fhìn...’

‘M’ eudail, ’s fheàrr dut a dhuil a-null ach am faic thu dè ’ thachair.’

Ghaidh mi ’-null thuc’. À, cha tigeadh, god a chuireadh tu --

‘Uill, chan eir’ mis’ ’ duil a chailtinn an t-iasg is chuireadh nì, ’ ars’ mis’.

’ Siud mis’! -- agus bhiodh stob aig an doras aig’ – ars’ mis’ ris, is e sa leabaidh,

Èirich às sin! Tha diabhair do – an t-each an seo is cha tèid i – cha tig i ’-mach às a’ *stall*.’ ‘M beil thu ’ cluinntinn?

Chuir e ’n trùsar air is thàinig e ’-mach.

‘God a chuireadh tu òr fo ’ gob is cha tig e ’-mach às a’ *stall* is cha chreic sinn an t-iasg.’

Ghaidh e ’-stech anns an taigh – tha seo cho fìor – is ghabh sinn *post* do stob, stob lodh *post*’ bhiodh ann: ‘Tig a-mach à sin, a nighean aig an Diabhair!’

’ Thighearn’! bha i ’-mach air a’ rathad, an t-each, ’-mach air a’ rathad.

‘S e aig na ceàrdan a bha e, agus ’s ann mar siud ’ bha aid ’ toir’ an t-each às fo na craobh’n:

‘Mac an Diabhail! tig a-mach às sin!’ Agus ‘-mach’ thàinig e. Bha e ‘ smuaineachadh gur e ‘-mach air a’ rathad –

['Katie Wilson']

Bha sinn ‘ duil a-mach gus an t-iasg agus bha ‘n càrn aig Johnston ‘ toir’ an t-iasg aghamas an-àird. ‘S aithn’ dut an Tulaich? Bho l’ da’ ruig sinn an Tulaich ‘s ann ‘ bha *spring cart* a-bhàn agus an t-each na laigh’ air mo nàbaidh – ceann (?) an t-each air mo nàbaidh,

“ Thighearn!’ thuirt mi, ‘tha Katie Wilson fon an ceann aig an t-each. Bios i marbh.’

‘À, an e sin thu, m’ eudail? Innsidh tu d’Anndra dar ‘ thèid thu dachaigh ciamar a chaochail mi. Leis an t-each!’

Chòimhead mi ris an ceann aig an t-each. Bha e na laigh’ tarsainn oirr’.

“ -Nis, ‘ Khatie,’ ars’ mis’ rith’. ‘Ò, ‘ Thighearn!’ [ars’] mis’ ris an *driver*, ‘*that’s my next-door neighbour!*’

Ars’ mis’, “ Khatie, ‘m beil thu ‘g èis(ea)nach’ rium?’

‘Bios tu marbh fodham.’ ‘Cha bhi, no marbh!’

‘Cuimhnich! gheobh mis’ greim air an dà chluais aig an t-each. Bheir mi aon dut le mo chas anns an tòin agus tilgidh mi gus an taoibh eil’ aig a’ rathad thu. Ach cho fad ‘s tha thus’ fon an t-each chan eagal dut!’

Thuirt an *driver* rium, ‘Dè ‘ tha thu ‘ duil a dhèanamh?

‘Tha mi ‘ duil a thoir’ an t-each do mo nàbaidh.’

Bheir mi air an dà chluais aig an t-each. Thog mi e ‘s thug mi aon di-s’ san tòin is ghaidh i gus an taoibh eil’. Thàinig i ‘-mach. Dh’innis mi di dè ‘ bha mi ‘ duil a dhèanamh:

‘Bheir mi aon dut anns an tòin agus tilgidh mi gu taoibh a’ rathad thu.’ Dè ‘n diofar --

Uill, cha d’ual thu ‘ leithid, ach bha fad an t-seachdain na pàipearan làn deth.

Mar [*recte* Mur ‘*before*’ (?)] ‘ thuit an càrn thuit an ceann aig an t-each tarsainn oirr’. Dar’ thàinig sinn an-àird – “ Thighearn!’ ‘n e shin Katie Wilson? ‘Sh e, Katie Wilson, ‘sh e.’

‘Uill, dè, ‘-nis, ‘ tha ‘ duil ‘ bhith deis leath’?

‘Tha mis’ ‘ duil ‘ thoir’ ‘n ceann aig an t-each d’a [tə] corp!’

Tape: 05.79.03 (a)

‘Cuimhnich, ‘ Khatie. Bios tu marbh ma bhios tu air ‘ fhàgail an sin. Agus da’ chì thus’ mo chas ‘ tighinn an-àird’ tilgidh mis’ gu taoibh a’ rathad thu.’

Fhuair mis’ [greim] air na cluaisean is thug mi aon di san tòin. Bha i aig taoibh eil’ a’ rathad. Agus da’ bha i ‘ caochaileadh chòimhead i rium, ‘Aon chuairt an do bheath’ -- < ENGLISH >

['Falach Fead']

Bha clòsaid aghainn agus bh’ aid ‘ dèanamh – [kʏn:a ri:] (*name of child’s game?*)– agus bha an tè, craicinn air a sùilean [= *blindman’s buff*] agus ‘ Thighearn!’ nach do thuit i aig tarrag.

Bha i ‘ slaoid air an tarrag agus, ‘À, m’ eudail! cha bhi mi fad’ ach am bi mi còmhla ri Dada! Tha Dada ann an glòir. Bidh mi còmhla ri Dada.’

Tha fhios aghad an t-aodach, cho fad’.

['An Guail aig Port Làir’g']

Bha mis’ ‘g iarraidh baoit’ ‘ rachadh air na lìonachan don *uncle* agham agus choinnich mi ‘n tè-as, air a’ rathad: ‘Càit an d’robh thu?’ – ri Nanna Ear’lach.

‘Thàinig long le guail ‘-stech aig Port Làir’g agus fhuair mi ‘m poc bhon a’ fear is tha tunn’ ‘ ghuail agam.’

“ Thighearn’, gu dearbh,’ – bha *pail* agam nam biodh poc agham dhèanainn gràinneag guail.’

Bhiodh guail cruaidh [*‘expensive’*] an uair sin fhèin.

‘Sin am poc dut ma nì thu feum deth.’

Rinn mi tunn’ ghuail – a thilg an-àird air stèill (?) e. ‘-Nis, cò ‘ bha, ‘-nis, ‘ duil ‘ thoir’ dachaigh e?

Dh’èirich mi sa mhadainn aig sia uairean sa mhadainn – bha ‘n duin’ agham an Inì’ Gòrdain ‘ dèan’ daich air a’ *Fleet*. Dh’èirich mi sa mhadainn aig sia uairean sa mhadainn. Rinn mi fhìn gu goirid a chur ‘n (?) *slippers* beag orm. ‘ Siud a-bhàn, tha mi ‘ creideil, trì no ceithir mìl’, ‘s thuirt mi ris an duin’, ‘An tig thu ‘-màraich?’

‘Thig mi còmhla riut air am mionad, bho l’ tha mi ‘ faicinn nach eil thu *fit*.’

Dà là ‘n deaghaidh sin rugadh Dolly agus tha stràilleach air a gàirdean. Agus chuir mi ‘n-àird’ an

tunn’ guail a rinn an geamhradh duinn. Bha e ‘n-àird’ air an stèill (?) is thuirt mo mhàthair,

‘Orson Dia, m’ eudail! bios tu marbh. A dhuil a-bhàn trì mìl’.

Agus bha ‘n sionn duin’ còmhla rium agus bha e ‘g amhran da fhèin, ‘Daidheadal-dobhdal-daidh – aidheadal – dobdhal –dadal’ ‘ tighinn dachaigh. Nam b’ e sin bha mi na mo chorp air a’ rathad. Bha mi ‘ cumail *step* ris – ‘aidh-aidheadal-Obhdal-daidh-aidheadal-daidheadal-obhdal-dadal’, is ‘dobhdal aidheadal-dobh-aidheadal –daidheadal-dobh-dam.’ Agus thàinig mis’ dachaigh. Dar’ dh’èirich mi sa mhadainn – is cha d’innis mi don an duin’, bhithinn na mo chorp aig’. Is dh’fhalbh mi ‘-bhàn le *lornean* ‘g iarraidh *cart* – càrn a bheireadh ‘n tunn’ ‘ ghuail agham dachaigh. Ghaidh mi sìos [s-] gus an tunn’ ‘ ghuail còmhla ris ach am biodh fhios aig’ – Chuir mi ‘ sin e. – Ò, bha mi cho làidir ris an t-each, bha gu dearbh! *Hundredweight* iasg, cha chuireadh e nì orm!

['An Cailleach aig na Ceàrdan']

Bha Òrduigh’n’n aghainn agus da’ bha na h-Òrduigh’n’n aghainn ghaidh sinn a-mach air Dimàirt agus da’ ruig sinn a’ *station* bha bòrd mòr mur [= ‘*about*’]sin aig a’ *station* agus chuireadh sinn na sguileachan air. Agus, ‘-rèis’, cha bhiodh aig a’ fear ach a’ labhraidh aig an *train* a chur innt’ agus chuireadh e e air adhairt: cha bhiodh *lift* idir aig’. Uill, bha sguil aig an tè-as, Jess, agus bha mis’ ‘g iarraidh an *ticket* agham. Da’ bha mi ‘ tighinn a-mach chunnaic mi ‘ sin beò. Thuirt mi ris a’ phiuthar aic’,

‘Bella, tha *livestock* aig Jess.’ ‘Dè fo Dhia a’ *livestock* ‘ bhiodh aig Jess bochd? Cinnteach nach eil thu ceart!’

‘Tha mi ceart gu leòr.

Thàinig Jess a-mach i fhèin is thuirt Bella rith’, ‘Jess, tha Bell Ann ‘ cantainn gum beil rudeigin beò na do sguil.’

‘Na mo sguil-as? Càit am biodh rud beò? Tha iasg an mo sguil mar ‘ tha aic’ fhèin.’

‘Ach *damn it!*,’ ars’ mis’, ‘chan e!’ Is bheir mi air ceann an t-apran: ‘Chan e an t-iasg’ tha ‘ sin.’

‘Geall fichead not!’ ars’ a piuthar. ‘Chuir aid cat anns a’ sguil aic’. ‘S e ‘n cat’ tha ‘g ith’ an t-iasg.’

Thuirt mis’, ‘Chan eil diofar aghamas dè ‘ chanas Jess, Chan eil gnothaich agham ris a’ sguil-as, ach tha fhios agham gum beil rudeigin beò anns a’ sguil.’

Da’ thog is’ an t-aparan den a’ [tən ə] sguil: ‘g èigheach’ às, cearc mòr brèagh’ anns a’ sguil! Cheannaich i ‘ chearc don an t-sagart, agus fhuair a’ chearc air falbh. Agus cò ‘ bha ‘ duil air an aon *train* ach am minister a bh’ aghainn orson na h-Òrduigh’n’n agus Mr MacKay, am minister aghainn fhìn. ‘ Thighearn!’ cha robh fhios aghamas dè ‘ dhèanadh an tè: ‘*Ah, Mistress MacAngus a devil!*’ Chuille mionad. ‘*Mistress MacAngus a devil!*’ thuirt i ris am mimistear.

‘*What did he* [sic] *do to you?*’ ‘*Hen fly away! Hen fly ten shillings away!*’

‘N ath mhadainn dh’fhalbh i ‘n-àird’ gus an *station*. ‘S ann a bha i [= a’ chearc] fagais air a h-ith’ aig an dà chù mòr aig na ceàrdan. Dh’ith iad i. Bha a’ chearc dà thastan deug ri ‘ cheannach. ‘ Thighearn’, bha!

‘S ann a cheannaich i ‘ chearc don an t-sagart agus chunnaic mis’ a’ rud ‘ duil, ‘m beil thu ‘ tuigeil, mar sin. Agus da’ fhuair eis’ ‘ anail – leum i às a-null gus na ceàrdan air taoibh eil’ a’ rathad.

['An Gill a Rum']

Bha madainn uamhaidh fuar ann 's thuirt piuthar Jess, 'Cha tug Jess am basgaid. Cha robh cuimhn' aic' ai' 'm basgaid.'

Is thuirt an tè eil' a bh' ann, 'Chan fheadar nach biodh rudeigin na cridh' ['inside it'].
'Stech anns a' *station* mur deach e air an *train*. Dè ' bha ' sin ach *gill liquor* no *rum*, chan eil cuimhn' aghamas.

Dh'òl mi fhìn, Bella Johndan, Jessie Peigeach agus portair aig a' Mhanchainn an *gill liquor*. Dè, '-nis, fo Dhia ' bha ' duil ' dhuil air ais anns am botal ' th' anns a' bhasgaid?

'Thoir domh-is' am botal!' thuirt e. Thug e 'n-àird' am botal agus lìon e 'm botal leis an teath' – lìon e 'm botal leis an teath' is 's e *rum* a bh' aic'. Uill, nan cluinneadh tu sin.

Agus thuirt i, 'Na meisgeadairean, anns an t-àit' aig am burn, 'g òl ri 'n ceann, is atail *rum* ' thug mi dachaigh don an duin', nach ann d'òl'adh tu (?) an diabhail rud nach buineadh daibh!'

Faad's tu ' bhith cinnteach gun d'robh 'Amen' ri sin!

[Bha] basgaid ann – bha *gill rum* ann 's dh'òl an ceathrar aghainn an *gill rum*. Agus thug mi an drapag don am portair. Tha e marbh '-nis, MacLeod. Agus ' Thighearn! dè, '-nis, ' chuireadh sinn anns am botal? Thug e 'n-àird' am botal gus an taigh 's lìon e e le teath' is chuir e air ais anns a' bhasgaid e. Is an ath là – chluinneadh tu am Beinn 'n Uig i, ' **bèiceach**.

'Uill, mu bithinn-as' cluintinn 'n èigheach' orson an t-atail *liquor* a dh'òl! arsa' eis'. (Bheir i '-nis air.)

'Danas sgilling ' gheobh i!'

['Sale of Work']

Bha *sale of work* ann is thuirt i ri Jess anns a mhadainn, 'Feuch 'm faigh thu rudeigin ' chuireas tu air a' *stall*! Chan eil thus' 'g iarraidh ni.' 'Ach gheobh mis rudeigin 'chuireas ceart thu.'

Is ' Thighearn! bha is' aig Beaul, 'm beil thu ' faicinn? Is thuirt a piuthar riumas, 'Dar ' thig thus' aig Invergordon leumas tu às an *train*, iarr air am piuthar a' sguil aic'. Bios fhios aghainn dè ' fhuair i.'

Bho l' cha tug i còmhla rith' anns an *train* idir e. Thàinig sinn gu Inbhir Gòrdain is tha tiom an còmhnaidh ' sin. Thuirt mi, '-nis, ri *guard*, 'Here! give me that creel. She has a parcel of mine.' Thilg e, '-nis, am *parcel* domh.

Dar a dh'fhosgail -- 'Ò, ' Thighearn' nan Gràst! 'n e seo uil' a fhuair thu?' "S e.'

Bha mìl coilear fast' ri sin aig' le *safety pin* anns a' rud. Da' bha sinn ' duil aig Denly [= Delny] bheir Bella Johndan air an *cord* aig a' rud is dh'fhosgail i an uinneag is thilg i 'n t-seacaid a-mach. Bha bean an ath dhoras, 'À! thuirt i, *a man went out*. Fimireas mi – 'Od, à! na bean ris an *train*!

Shaoil leis a' bhean gur e duin' a leum às an *train*.

['A' Filletigeadh air an Train']

An tè sin, 's e *teacher* an Foulis a bh' ann. Agus a' phiuthar aig bean a' *station-master* aig Inbhir Pheofh'rain, bha i gu tinn. Rinn mi trì *fillets* air an *train* di. Da' ruig is' Invergordan *reportig* i mis'.

Thàinig a' *station-master* na mo chomhdhail.

Thuirt mi ri Bella Johndan, '**Chuile là tuillidh g'an tèid i** nach bi mis' a-stech còmhla rith'.'

Dh'fhalbh i '-nis. Bha mis' trì mìos'chan ' duil air ais a Foulis, 'n-àird' is air ais, air ais is an-àird'. --

Thuirt mi ri Bella Johndan beag, 'Tha mi ceart, ma-thà. Bidh fhios aghad tuillidh 'n deaghaidh seo.'

Cha robh agham ach mionad no dhà aig *Fearn Station* – bha 'm *bus* '-steach orson an *train*. Thuirt mi <English>

Fhuair mi i. 'S thuirt mi ri Bella, 'God ' bhiodh fichead bliadhna 's thèid mi còmhla rith' anns a' *charriage* ach am faigh mi i.'

Agus 's ann a thuirt i ris a' fear, '*I'm sure I'm three, four month and I never paid a ticket to passing in.*'

Thuirt mis' rium fhèin, 'Cha dèan thus' fad' sin.'

Thuirt mi ri Bella – bha i air an *train* – 'Tha i agam!'

'Biodh taing don an Tighearn' gun d'robh mu dheireadh thall! Tha mi *scundered* ' faicinn i!'

Fhuair mi i!'

['Seachd Fathom']

Dh'inns e dè a' *fathom* ' bh'air ' [= de] uisg'. "S iarr air a dhuil gus an t-seacaid air an tarrag anns a' phasaid. 'S tha neapaig an sin. Thoir an neapaig do mo mhàthair!'

Agus thug a' bhean e. – Chan fhac' e [*recte* i] tuillidh e.

Da' ruig iad an taigh aig a' bhean: 'Chan eil ni anns an taigh ' bhuineas da. An t-aodach a bh' aig', thug e [e] còmhla ris.

Ach bha sionn teacaid aig cùlaibh ' -bhàn agus da' ghaidh mo mhàthair 'uig' bha neapaig anns a' phòcaid. Thug i dachaigh e agus thug I d'a athair [= athair an duine bhàithte] e. Is chan fhac' i '-riamh e 'n deaghaidh sin.

Anns an t-sionn tiom bha brogach uamhaidh gast' ann. Ghaidh e gus a' mhuir agus bha 'n t-sionn bean-as, mo mhàthair, chitheadh i rudan 'n oidhch'. Thàinig e oidhch', bha tobh' aig'. Bha e ' cur 'n tobh' timcheall a h-amhaich 's thuirt e – thug an tobh' di – "N tèid thu gu m' athair agus gu mo mhàthair. Inns daibh gum faigh aid neapaig ann a' mo phòcaid ' th' air an tarrag air an doras a-muigh!'

'S e tiom Òrduigh' n'n a bh' ann 's thuirt Dànaidh rith', 'Cha tèid sinn gus na h-Òrduigh' n'n. Thèid sinn 'n t-àit an d'iarr e.'

Dh'fhalbh mo mhàthair agus an *uncle* a' siubhal agus bha trì mìl 'uig' agus nas moth'.

'À uill,' thuirt a' bhean, 'shin uil' na bhuineadh da, a' sionn seacaid aig an taoibh '-steach aig an taigh sin air tarrag 'sin, 's chan eil nichein ann.'

Da' dh'fhalbh mo mhàthair gus an t-seacaid bha 'n neapaig -- . Chan fhac' mo mhàthair e tuillidh 'n deaghaidh sin.

Tape: 05.79.05 (a)

['Smocaigeadh lasg le Sionn Bòtan']

Davina? Fuirich ach an inns mi dut orson an tè sin, ma-tha! 'S e ceann-'n-aghaidh [dh'] innseas e.

Dar ' thàinig i 'n tosaich thòisich i ' dhuil a-mach leis an t-iasg agus 's e 'n duin' ' bha ' dèanamh 'n t-iasg ach bha is' ' creic e. Agus, '-nis, bha mis' ' duil '-riamh gus an taigh's ann am Baile

Dhubhthaich, ' creic an t-iasg leis an tè-s'. Agus dar ' thàinig ' bhean-uasal thugam-as thuirt i,

'Mrs MacAngus, dè ' tha thu ' smocaigeadh an t-iasg leis?'

'Le tuircean'n, agus fiodh cruaidh agus *saw dust*, thuirt mi rith'.

'Eadh,' thuirt i. 'Bha tè ' seo agus bha i ' bruidhinn' – bhuineadh i do Obar Dheathain rathad eigin, thuirt i. Bha i ' cantainn gur e sionn bòtan ' bha sinn ' cur anns na h-òcrachan! Bòtan, smuainich!

Fuirich thus!'

Fhuair mis' i aig a' bhus. Thuirt mi rith', 'Mistress Woods,' thuirt mi rith', 'Dè ' tha 'n duin' aghad ' dèanamh, ' smocaigeadh an t-iasg?'

'Ò, ' Thighearn!' chan eil nichein aig an duin' aghamas. Tha e ' cur an dath air.'

An dath! 'S e sin ' bha ' duil ' dhèanamh 'n t-iasg aic', ' cur an dath air.

Agus thuirt an duin' aig a' bhean, 'Chan eil fhios aghamas. Cheannaich thu spealltag an sin 's thug thu domh-is' i. Chan e bho Mistress MacAngus ' fhuair thu ' spealltag-as.

'À, bha 'n tè-as,' arsa' is', " tighinn gus an doras. Bha nàire orm 's thog mi na dhà[-as ?]. Aon domh fhìn 's aon dut fhèin.'

'Ma-tha, gabh thus' mis' air gur e 'n dath ' th' orr!' Chan urr'n domh-is' ith' sin.'

Thuirt mi rith', 'M beil fhios aghad, a' fear ' dhèanadh na *grave*' chan ' bha san duin' aic'.'. ' Eadh, an e Fraser? Bha 'n taigh aig a' fear aig beulaibh a' *station* ann am Baile Dhubhthaich, aon do na treabhair sin. Ghaidh mis' air ais gus a' bhean 's thuirt i, 'Ò, ' Thighearn!' <ENGLISH> Thuirt mi, '-nis,

rith', 'Dè ' tha 'n duin' aghad ' smocaigeadh 'n t-iasg leis?' '*It's wi' the* dath.'

'Ò uill,' arsa' mis', 'bios fhios aig Baile Dhubhthaich gur e an dath ort! Carson a bha thu ' cantainn ri Mistress Cormick gur e sionn bòtan ' bha (mi) ' smocaigeadh 'n t-iasg agham?'

[‘A’ Spot air an Adag’]

Bha mòd ann ’n Inbhir Pheoffh’rain – ò, chreicinn-as *hundredweight* do iasg bho l’ bha ’m mòd ann is na *hote!* chan làn sluagh. Agus thuirt *lady* rium, ‘Feuch am faigh thu adag mòr god a bhiodh i deich tastan dut, adag mòr! Bho l’ tha feadhain ’ duil ’ bhith aghamas ’s tha mis’ ’ duil a *fillet*igeadh ’n adag agus ’ dhèanamh ’n-àird’ i. ’M beil thu ’ faicinn?

Agus bha tè à Sasainn ’n ath dhoras di – agus thàinig is’: ‘Thuirt Mistress Russell rium gum bi spot air.’ ‘M beil thu ’ faicinn? Spot air an adag!

Agus, ’-nis, an tè ’n ath dhoras -- agus bha e cinnteach gun d’robh i aig an taigh aig an tè eil’ – thuirt i, ‘Bheir thu adag domh, bho l’ tha spot air!’ -- ‘M beil thu ’ faicinn?

Dh’fhuirich e ’m post – rinn e ormas ’ sheasamh bho l’ bha *order* aig’, *one* do na *hotels* domh.

Thàinig an tè-as an ath dhoras am Mistress Russell. Thuirt i riumas, ‘*Di’ you take my fish?*’ Ach cha d’fhuair mis’ adag mòr, ach pollach glas nach fhaithnich thu gun d’robh spot no spot air.

Thuirt i riumas, ‘s i ’ coimhead ris am pollach --[.vi.kʰəs] – a thug mi di e,’ ars’ is’,

‘Mistress MacAngus, chan eil spot air seo.’

À, ’ Thighearn!’ ’ chur a’ spot air chuile nì!

Fuirich thus!’ bha Gàidhlig aig am post. Thug e ’ *lineag* domh.

‘*God!*’ thuirt e rium, ‘cha d’ual’ mis’ ’ leithid ’-riamh.’

Bho l’ ’s e pollach a bh’ aic’ orson adag. Bh’ aid ’g iarraidh mil’ rud nach fhaigheadh tu idir.

[‘Fear a Bha ’ Creic Fodar’]

Fhuair mis’ gair’ le Johnny aon chuairt. Bha e ’ creic fodar, fodar orson na treabhair da’ bha creubhach ’ duil. Agus ’n t-sionn eachan ’ bh’ aig’, bha i cho sionn. Dia fhios cho sin’ ’s a bha i. Agus dar’ ’ thàinig e gus an taigh ’ bha ’g iarraidh ’n fhodar, ’ Thighearn!’ ’s ann ’ bha ’n taigh air a thughadh. Eadh, agus cha do ghabh aid an fhodar bhuaith’.

‘Ò,’ ars’ eis’, ‘mheudaidh, m’eudail, chan eil fhios aghamas c’às a thàinig thu ach innsidh mi seo dut! Cha tug aid sin leis an t-each ’ bha ’ seo. Cha tug aid an fhodar bhuam, agus gu siorraidh bithbhuan anns an t-saoghail-as cha tèid thu ’n-àird’ an cadh’ ac’, na bugair’n gràndd!’

Bha e air a shàrachadh nach do chreic e ’n fhodar ’n deaghaidh ’ thighinn às an Inbhir leis.

[‘A’ Catechising’]

Bha *catechising* aghainn. ’M ministear air an *catechising* orainn – agus da’ bha e’ tighinn a-bhàn, bha e ’ siubhal, MacKay, agus cò ’ bha sa choill’ ach sionn Kate Margaidh, tè uamhaidh sionn. Bha i ’ tional bioran’n ’ bheòthaicheadh ’n tin’ di. ’S thuirt e rith’, ’ Khatè, chan ann anns a’ choill’ ’ bu chòir dut a bhith, ach ’ bhith air do *dh*ressigeadh ’ dhuil gus a’ choinneimh bho l’ tha ’n *catechising* a-nochd.’

‘Ò, chan eil aon agamas, Mister MacKay.’

‘Och, cha chuir mis’ aon ort ma thig thu gu m’ chluinntinn-as.’

Ò, dh’fhalbh is’, is thàinig i ’-stech: ‘*What God created man?*’

Chaimhead i: ‘Mister MacKay, ’m beil cuimhn’ aghadas dè ’ thuirt thu anns a’ choill’? – Dè ’ thàinig eadar-ruinn anns – a’ choill’.’

‘Dè,’ ’ Khatè?’ ‘Thuirt thu nach cuireadh tu aon orm.’

Ach da’ ghual aid sin: ‘Tha thu ’ cur orm,’ ars’ is’ – god a bhiodh e còmhla rith’ anns a’ choill’ – bha ’m minister fhèin, bha e marbh ’ gair’.

[‘Insurance’]

Bha mo sheanair, dà chulaidh mòr sgadan ’ bh’ ac’. Agus bha e ’ cur anns an *insurance*. ’N dà sgoth mòr sgadan, bha e ’ cur anns an *insrance* orson aid. Ghaidh ’ fear *insurance*, ghaidh e ’ Ameirigea bho l’ bha ’m bràthair ann ’s chuir a bhràthair ’g iarraidh e. ’S cha d’fhuair mo sheanair sgilling ’-riamh agus bha fagais air trì fichead not aig’ ann, ’m beil thu ’ cluinntinn?

Chaochail an *auntie* agham, chaochail an *auntie* eil’ agham – qch bha airgead aic’ – chaochail mo mhàthair, chaochail an duin’ agham, chaochail a’ leanabh. God a bhitheadh[-ainn ?] marbh mi fhìn cha do chuir sinn ’-riamh an *insurance*. Ghaidh aid fon an talamh cho eireachdail ri eireachdail.

Bha mi ’ cur airgead dachaigh orson na chuireadh ’-mach mo chorp.

Air a leabaidh-bhàis thuirt e, ‘Cuimhnich! cho fad’ ’s tha ’n fuil Suth’lannach ’ duil tro na cuirp nach gabh sibh sgilling ’*insurance*.’ Chuir mis’ ’n taigh-s’ ceart agus tha Dia ’ cluinntinn mi air an t-Sàbaid! cha d’fhuair mi tastan ’s cha d’iarr mi sgilling air a’ *Ghoovernment*. Chuir mi e ’r mo dhruim – agus nach biodh fhios agham còrr uair càit am bithinn leis a’ sguil mòr iasg air mo dhruim.

Mar seo bha mi ’ dèanamh. Bha mi ’ dèanamh deich not’chan sa mhios – bha mi ’ toir deich not’chan sa mhios da ach an do chuir mi ’n taigh ceart. ’S chan eil dà bhliadhn’, ’-nis, dh’fhaodadh, ’-nis, an *Government* ’ thighinn, god a bha mi ’ paigheadh *rent* – bha mi ’ paigheadh deich tastan a *rent* ann – ach ’m beil thu ’ cluinntinn seo? – chuireadh ’n *Government* a-mach mi air an doras nam biodh e ’g iarraidh àit’.

[‘Artar Ros’]

Bha bard anns na lòin agus ’s e Dàibhidh Ros a bh’ air agus ’s e bard a bh’ ann. Bha croiteag aig’, croiteag beag agus da’ bhiodh [e] ’ cur ceart a’ chroiteag bhiodh e ’g amhran. Agus dhèanadh e na h-amhran’n, chuireadh e ri chèil’ aid, dhèanadh e amhran do rud sam bith. Bhiodh e aig a’ Linnet’, faodas tu ’ bhith cinnteach.

Tape: 09.77.05 (a)

[‘A’ Cheud Sgoth le Engine’]

Tha cuimhn’ aghamas. ‘S e à In’ Nar’nn [= Nairn] ’ thàinig mo sheanmhair. Agus tha cuimhn’ agham-s’ a’ cheud sgoth aig Dànaidh, ’s e ’ cheud fear ’ bha [ann, ?] sgoth le *little engine* ’ rinn e e fhèin – bhiodh a cheann uamhaidh *clever*. Bha Bail’ ’n Todhair ’s Bail’ a’ Chnuinc ’s Seannduaig timcheall i. Bha i ’ cur *steam*.

À ’ Thighearn!’ ’ ars’ a’ fear eil’ air an tìr, ‘À, tha i ’ duil na thin’ air!’

Bha ’n *engine* aig’, bha e aig an tòin aig a’ sgoth, ’m beil thu ’ faicinn?

‘Eadh, tha i ’ duil na thin’. Bios i na thin’. Na creutair’n bochd!

Tape: 09.77.06 (a)

[‘Joe an t-Each’]

Anns an t-sionn tìom bha duin’ anns an t-àit’ an seo, bha each aig’ agus cha robh biadh ri fhaighinn. Bha ’n t-each bochd gun bhiadh. Danas! ’S aithn dut poll na muntàt’? Ghabhadh e ’n dà chas aig’, reubadh e chuile nì don muntàt’. Agus ‘a’ [= dar] dh’èireadh aid anns a’ mhadainn bh’ aid clìor. Agus bha e cho eòlach. Rachadh [e] leis a’ cheann ’-stech ann a’ chuile taigh ann am Bail’ a’ Chnuinc, ‘Joe’. Diabhail do each ’ bha ’ siud. Bhuineadh e dom fear ’ bha duil a thoir’ am *bike* dut, Canaiseach, Joe MacAngus. Rachadh e gus ’ muntàt’ agus bheireadh e chuile nì às, a’ sgrìobadh e le ’ chas. Da’ rachadh aid a-mach cha robh dusan muntàt’ ac’. ‘-Rèis’, da’ rachadh e anns a’ mheadhan-là, bha e cho glic, rachadh e ‘Hò, hè!’ leis a’ cheann ’-stech anns chuile doras ’g iarraidh aran. ‘S iomadh là ’ bha e aig an doras-as. ‘Sheallaibh Joe!’

[‘Mac, an Cùthan Beag Geal’]

Bha cùthan beag aghainn agus thug *lady* domh-is’ an cùthan. Dar ’ thug mi ’n cùthan dachaigh shaoil le mo mhàthair gur e muc a bh’ ann. Thuirt i, ‘Chan eil àit’ aghainn, ’-nis, a chuireas sinn muc.’

Cha robh fionnadh air. B’ àbhaist domh-’is’ criomag *liver* no rud mar sin ’ thoir’ dachaigh don an cùthan. Bha e ’ feitheamh aig cùlaibh an taigh aghainn dar’ thèid thu ’n-àird’ a’ *vennel*. Bha e na shuidh’ ’ sin, ’ feitheamh ach am faiceadh e ’m *bus* ’ tighinn, ’m beil thu ’ faicinn?

Bha ’m brogach-as aig dannsadh ’s cha tàinig e dachaigh ach an d’robh e dà uair sa mhadainn. ’S cha tàinig *Mac* a-stech agus ’s ann, dar ’ chunnaic e ’n cùthan geal – bha i geal! -- ’ shaoil leis gur [e] eachd a bh’ ann. Ruith e dachaigh agus leum e ’-stech air a mhàthair ’s ’ athair [sic] sa leabaidh.

“ Thighearn!’! chunnaic mi eachd aig cùlaibh ’n taigh aig Bell Ann!’

Tape: 09.77.06 (b)

[‘Magaidh anns an Dorch’]

Bha ’n cùthan beag-as, cha robh e ’ faicinn mi le ’ bhith ’-muigh leis an t-iasg, ach da’ thiginn dachaigh chan fhàgadh e mi, ’n cùthan. Bhiodh e ’ tighinn gu sìorraidh, aig cùlaibh mo shliasaid an sin, aig cùlaibh mo chasan. Agus ghaidh mi ’n-àird’ gus a’ bhùth ’g iarraidh gnothaich aig Magaidh Ùisdean. ’S bha e, ’n oidhch’-as, dh’fhalbh e ’-mach mar ’ b’ àbhaist ’s cha tàinig e dachaigh. ’-Nis, ghaidh mis’ ’n-àird’ gus a’ bhùth ’g iarraidh rudeigin, agus bha eis’ còmhla rium. Dè ’ bh’ ann ach na brogaich ’ dèanamh *po’gun* [= ‘*catapult*’], ’s aithn’ dut, agus nach do shaoil leis gur e gunn’ a bh’ ann. Leum e ’-stech. Bha leabaidh aic’-as anns a’ chlàsaid. Chuir e ’ cheann fon an t-aodach ’s dh’fhuirich e ’sin le feagal. Thàinig mis’ dachaigh is thàinig an oidhch’ ’s cha robh *bloody bit* deth ri ’ fhaicinn.

‘Ò,’ thuirt mi, “ Thighearn!’ Bha e còmhla riumas ’n-àird’ gu Magaidh Ùisdean. Chan eil fhios agham càit an deach e.’

Ghaidh Dolly sa mhadainn: ‘Bho la rug Dia mis’ ’s cha d’fhuair mis’ ur’d do feagal leis an cùthan! An danas beag cù agad! Aig trì uair’n sa mhadainn thàinig e às a’ chlàsaid – agus cha robh solas aghamas – rud geal mar eachd, às a’ chlàsaid. ’S ann a bha ’n diabhair beag cùthan ceannabhan ’ bha ’ laigh’ anns a’ leabaidh fad an oidhch’.’

Nach e ’ bha glic, ’-nis!

[‘‘M beil thu ’ Faicinn Mac?’]

Na brogaich às a’ bhail’-as, bha aid anns a’ *Navy*. Dh’fhimireadh aid ’ dhuil a-stech ann, anns an *Navy*. Ach cha robh aid ’ faicinn càch-a-chèil’, na brogaich bochd. Agus a’ fear-as, Dan Dòmh’aill, dh’fhairich [dh’fhaithnich ?] e ’m brogach às a’ bhail’-as ’ dèan’daich air an *deck*. ’ Siud ’ dh’fhalbh e agus thuirt e, *Di’ you see me Mac?*’ Thàinig am brogach: bha e air an *deck* ann an dà mhionad.

[‘Fàs an Dà Chraobh’]

Bha brogach ’s caileag agus bha màthair am brogach, ’s e *Free Presbyterian* ’ bh’ innt’, ’s cha robh i ’g iarraidh a mac ’ phòsadh ’ chaileag. Agus chaochail a’ chaileag ’s chaochail am brogach. Chuir aid craobh air a’ bhrogach agus craobh air a’ chaileag – thachair sin ann a’ Stornoway. Dh’fhàs ’n dà chraobh cho àrd gun d’robh aid ’ coinneachadh ’ chèil’. Mu deach am boireannach don a’ saoghail, thuirt i, ‘God nach ei’ sinn ’ faighinn pòsadh air an talamh bidh sinn cuideach’ anns an Nèamh [nē:υ]. Agus bha aid.

[‘Ìomhaigh an Tè’]

Bha ’m brogach leis a’ chaileag-as. Dh’fhàg e ’ chaileag. Phòs e boireannach eil’. Agus cha robh e nas moth’ na còig no sia bliadhn’ – bha ’ leanabh timcheall còig no sia bliadhn’. Rinn aid *effigy* le seacaid is *shawl* mòr air a ceann is chuir e ’-bhànn anns a’ mhuir air creig i. Chuir aid sponng rith’.

Phòs a’ fear. Dè ’ dhèanadh sin air a’ chaileag? Agus cha robh e trì bliadhn’ pòst’ da’ chaochail a’ bhean aig’. Bha e air a’ *yacht* aig Balnagown, air a’ *yacht* còmhla ris an duin’-uasal. Thàinig e don a’ *yacht* – thachair rudeigin ris. Thàinig a choinnsias, thàinig e air ais air. Thàinig e dachaigh gu Bail’ a’ Chnuic. ’-Nis, bha ’ bhean aig’ marbh. Phòs e ’n tè [aig’] ’n d’robh a’ leanabh: bha seachdnar a theaghlach aig’. Bha e anns a’ phrìosan cho tric ’s ’ tha ’n fhalt air mo cheann. Ach thàinig a choinnsias air ais air.

Bha ’n t-sionn *auntie* ’ bha ’ togail e, bha i ’-muigh aon là agus thàinig e, thilg e ’ leanabh aig’. Bha

cooch’ chan fiodh ’ duil an uair sin anns na ceàrnaidh’n, ’m beil thu ’ faicinn, ’n àit’ teidhrichean – agu thilg e ’m brogach aig’, leis an diabhair a bh’ ann. Agus thachair rudeigin don a’ chas aig a’ bhrogach: bha e crùbach ’-riamh. Bha ’m brogach sin an Dundee, le long mòr aig’, ’s e caiptean ’ bh’ ann ’n deaghaidh sin. Chaochail ’ athair ’s cha tàinig e gus an tiodhlaigeadh.

‘S thuirt mis’ ris – thigeadh e ’n còmhnaidh ’seo – ‘Ò, Dàibhidh, m’ eudail, tha sin cruaidh. Carson

nach tàinig thu gus an tiodhlaigeadh aig t’ athair?’

‘Bell Ann,’ arsa eis’, ‘s ann aig Dia ’ th’ fhios ciamar ’ bha mi ’ fuireach’ còmhla riuth’. Cha robh gaol aghamsa do m’ athair nas moth’ na bha mi don a’ cheàrd ’ bha ’ duil a’ rathad!’

[‘Tè nach d’robh ’ Paigheadh’]

Bha aid an-àird’ gus na h-amhaichean ac’. Cha robh aid ’ paigheadh rud sam bith. Agus, ’-nis, ghaidh aid anns a’ *university*. Bha aid gu math aig sin, chuille nì. Agus rinn aid eadar-riuth’ gun toireadh aid còt *fur d’am màthair orson a birthday*. Agus bha mo sheanmhair agus an *cousin aic’* tighinn às an eaglais – agus bha bùth aig an tè-as, Magaidh Ùisdean.

‘S thuirt i, ‘Coimhead, Georgina! nan creiceadh aid ’n còt aic’, nan dèanadh aid mìrean don a’ chòt aic’, ’m beil fhios aghad dè na bhiodh oirr’ da’ bhiodh aid deis?’

‘Dè, m’ eudail?’ “N coilear a th’ oirr’ timcheall a h-amhaich.’

Cha robh aid ’ paigheadh am biadh ’ bhiodh ac’. Is ghaidh aid a chèil’ is thug aid an còt **d’am màthair** agus da’ thug aid an còt di thuirt Magaidh Ùisdean ri mo sheanmhair ’ tighinn às an eaglais, ‘Nan creiceadh aid an còt, nan tigeadh na *creditor* ’n ’g iarraidh ’n t-airgead orson na bha ’n còt bheireadh aid an còt uil’ don druim aic’ ach an amhaich!’

[‘An Oidhch’ ron Bhainis’]

Ach an oidhch’ **mu pòsadh** i bha cùdainn burn le lethchrùn. Bha a’ lethchrùn ’s bha sia sgilling ’s bha *cinder*’n às an tin’ agus tarrag is fàinn’ boireannach. Rachadh, ’-nis, na caileagan ’-bhànn anns a’ chùdainn ’ feuchainn dè ’ gheobhadh aid. Nam faigheadh aid a’*cinder* bha aon falt ’ bhuineadh don a’ bhrogach, bha e anns a’ *cinder*. ’-Nis, bha thu ’ duil a phòsadh ’ fear sin. Agus, ’-nis, ’ fàinn’, cha robh thu fad’ ach am biodh tu ’ dui’ ’ chur (?) ’ fàinn’ ort. *Luck* anns a’ lethchrùn, *luck* anns an tarrag agus *luck* anns a’ ghuail. Cha robh ’n còrr ann. Cha robh *copper* idir ann. Agus ’s e na caileagan ’ bha ’ duil gus a’ phòsadh ’ rachadh air an glùinean. Bha is’ cinnteach don an duin’ bho l’ bha is’ pòst’, canaibh, ’-màraich.

[‘Cleansan air Oidhch’ a’ Phòsta’]

Ach bh’ aid ’ cur a’ sùich’ air a casan, ’ cur an (?) làimh ’n-àird’ anns an t-similear ’s chuireadh aid sùich’ orr’. Sin a’ rud a bh’ ann.

Mu do phòs mo bhràthair-chèil’ – bha e pòst’ ri caileag à Bail’ ’n Todhair – bha mi fhìn agus Willie, **mur do phòs sinn**, thug sinn na *bold’* chan uil’ sa mheadhan às, agus ’s e ’m boireannach ’ bh’ aig’ – caileag – cha robh i cho àrd, nichein, ri Dolly – agus thug sinn na *bold’* chan anns a’ mheadhan às. Da’ ghaidh [e] ’n-àird’ anns a’ leabaidh bha i thurad agus bha’n duin’ ’-bhànn anns an toll – ghaidh e ’-bhànn anns an toll air a thòin anns a’ leabaidh. ’S ann ’ bha i ’ còineadh ’s ’ cur an taigh dith.

[‘An Tìom aig an Cholera’]

Cha do rugadh mis’ da’ bha ’n *cholera* ann. Chaochail an *uncle* agham leis an *cholera*. Uill, chan e an *uncle* agham ach an *uncle* aig ’n *uncle* agham fhìn. Agus ’s e na bràithrean ’ thug a-mach e. Chan fhaigheadh [e] neach a bheireadh ’-mach (e) ’n corp. Ach! Cha do rachadh nichein troimh’n a’ fiodh. ’S e athair Magaidh Ùisdean, Suth’lannach, ’m bràthair aig mo sheanair, bràthair mo sheanair.

[‘An Uaigh Dochar’]

Bha mo sheanair is mo sheanmhair, bha àit’ ac’ anns a’ chladh anns a’ Mhanchainn ac’. Bha caileag anns an t-àit’ aghainn is chaochail i, caileag glè, glè *nice* a bh’ innt’. Agus bha fear do na h-eillear’n

aig an eaglais, chuir e ’ chaileag anns an t-àit’ a bhuineadh duinn agus cha robh gnothaich aig’ a dhèanamh sin. Cha robh agamas – ach ’ dhuil gu duin’-uasal a dh’iarraidh air dè ’ dhèanainn.

Thuir e riumas, ‘Siubhail gu Conainn agus gheobh thu ’n duin’ a dh’fhosgaileas – an uaigh aig an *uncle* aghad dar ’ tha ’n t-ainm aig’ air a’ chist’ aig’. Agus, ‘-rèist, chan eil ’n còrr aghad ach ’ thoir’ a’ chaileag às.’

‘Uill,’ thuir mis’, ‘cha toir mi ’ chaileag às. Ach thèid mi air adhairt gu *Conan* agus an duin’ sin – bha agham ris an duin’ a phaigheadh gus a’ Mhanchainn -- ‘S iomadh rud a thàinig mi tro e!

Da’ ghual – a’ fear gun d’robh mi ’ duil a Chonainn, ‘g iarraidh ’n duin’-as, ‘Hàch!’ ars’ eis’, “S fheàrr domh-is’ -- ’ thoir’ ’n-àird’ e, bho l’ tha mi ’ smuaineachadh gum beil mi dochar.’

Thuir mi ris a’ mhinistear agham, ‘Cuimhnich seo, Mr MacKay! ma bhios e ’g ùrnaigh anns an t-àit’ am bi eis’, no san eaglais, thèid mi ‘-mach às an eaglais, Agus ma dh’iarras neach carson a ghaidh mi ‘-mach innseas mi daibh.’

['*Stew* anns an *Dromr*']

Da’ bha mi anns an *drome*, na daoineibh ’ bh’ agham, bha *pilotan* ann agus bha feadhain ’ bha ’ dèan’daich air an talamh. Agus aon chuairt bha sinn gun feòil orson dèanamh dithead do na daoineibh. ‘S thuir mi riuth’ – ri aon diubh – ‘Siubhail a-bhàn gus an taigh agamas! Chì thu caob *bolt* mòr. Bheir thu ’n-àird’ am *bolt*. Thèid sibh le lion air uachdar ’n gunnars agus gheobh sibh na rabaidean. Glanaidh mis’ aid ’s *stew*igidh mi aid.’

Agus bha ’ fear-as – à Sasainn a bha e, agus da’ bha e à Sasainn thigeadh ’g iarraidh criomag an còmhnaidh agham do rudeigin ’ bhiodh còrr ann. B’ àbhaist domh ’ thoir’ da e. Agus da’ bhiodh e ’ duil ’n adhar ann an *aeroplane* chanadh e, ‘Mam Reilly, cùm atail don a’ *stew* agad domh dar ’ thig mi ‘-bhàn.’

Chanainn-as ris, ‘Gheobh mis’ a’ *sack* ’s gheobh thu fhèin a’ *sack*, an diabhair a th’ ionnad. Nach fhaigh thu bhon an tè agad fhèin?’

Chuireadh eis’ – charadh e’ tighinn – nach fhaigh.

Bha *hut*’chan ac’ uil’. Thigeadh aid ‘-stech aig leth-uair ’n deaghaidh dàreug, *queue* diubh, ’ tighinn ‘-stech mar sin. ‘-Nis, da’ dh’itheadh aid an dithead rachadh e ’r falbh. Bha na spàinnean ’s bha na sgianan ’s chuile nì aig na *table-girls* – bha *table-girls* ac’ ’ cur a-bhàn an dithead daibh. Agus, ‘-nis, rachadh aid a-mach, chan fhimireadh aid fuireach’ aig na bòrd’chan, na shuidh’ aig a’ bhòrd. Dh’fhimireadh aid ’ dhuil a-mach da’ dh’ith aid an dithead. Ò, ’ Thighearn!’ cha dèanadh sinn ’n *job* idir nam b’ e sin [‘*otherwise*’]. Rachadh aid ‘-mach, cuid diubh, ’ bhiodh ’ cluich’ leis na butan’n, agus cuid dhiubh le airgead, a-muigh, taobh ‘-muigh an t-àit’.

Tape: 09.77.07 (a)

['*Fillet*igeadh air an *Train*']

’ *station-master* ’ bh’ aig Inì’ Pheo’rain, bha ’ phiuthar-chèil’ glè bho chd is thàinig a’ *station-master* a-mach thugam-as mur tàinig mi dachaigh ’s thuir e, “N toir thu trì *filletan* gu mo phiuthar-chèil’?”

‘Ò uill,’ ars’ mis’, ‘ma tha ’n t-iasg a-stech anns a’ mhadainn nì mi aid.’

Ò, ’ Thighearn!’ bha ’n tiom aghamas ’ dhuil air falbh air an *train* da’ bha na sgothan ’ tighinn ‘-stech, ach fhuair mi aid. Thàinig aon do na maraichean leoth’ ann am pàipear domh. ‘-Nis, aig a’ *station* cha robh tiom agam a dhèanamh. Thug mi sgian còmhla rium, a’ *fillet*-sgian a th’ agham. ‘-Nis, chuir mi pàipear an sin, tòrr pàipear’n air a’ *seat* aig an *train* agus *filletig* mi na trì cuiteagan, ‘m beil thu ’ faicinn?

Aig Foulis – bha is’ na *teacher* aig Foulis – *reportig* i mi gun d’robh mi ’ dèanamh ’n t-iasg anns a’ *charriage*. Is ghaidh i ‘-mach aig Anlais [Alness] is *reportig* i mis’ gun d’robh mi ’ tighinn, iasg anns an *carriage*, nach bu chòir domh ’ dhèanamh, ‘m beil thu ’ tuigeil? Da’ ruig mis’ Inì’ Pheoffh’rain thàinig a’ *station-master* a-mach thugam. Ars’ eis’ riumas, ‘Tha *report* aghad an seo, Mrs MacAngus. Bha thu

’ *fillet*igeadh air an *train*.’

‘Bha,’ thuir mi. ‘Bha mi ’ *fillet*igeadh air an *train*. Ach ’s ann a bha mi ’ *fillet*igeadh trì cuiteagan do do phiuthar-chèil’. Dh’òrdaich thu aid.’

“Thighearn,’ thuir e, “n e sin na th’ann?” “S e,’ thuir mis’.

‘Dè ’ nì sinn?’ “S e Dia’ rinn.’ thuir e, ‘gur e Inì’ Pheoffh’rain a rinn e. Nan cuireadh i lobhar Nis agad [= thugad] bheireadh aid an-àird’ gu lobhar Nis thu.’

Thuir mi ri Bella Johndan – bha i ‘-stech còmhla rium anns a’ *charriage*, ‘Faodaidh,’ ars’ mis’, ‘fichead bliadhn’ mur fhaigh mis i ach gheobh mi il’

Thuir i, “Thighearn’ nan Gràst! geall not gum bi thu chuile là ’ thèid thu ‘-mach anns an aon *charriage* rith’!

Ò, cho fìor ’s ’ tha i ’ cantainn e: bha mi ’ duil san aon *charriage* còmhla rith’. Agus ghaidh ’m bliadhn’ seachad agus air a’ bhliadhn’-s’ cha d’fhuair mi greim oirr’. Cò ’ thàinig ‘-stech aig Inì’r Gòrdain ach *professor*’ bha ’ dèan’daich orson *vegetables* ’s rudan, ‘m beil thu ’ faicinn, don a’ *Fleet*, agus thuir e, ‘Och,’ Thighearn!’ thuir e, ‘cha robh cuimhn’ agham an *ticket* agham ’ thoir’ don an *collector*.’

‘Hàch! comhead riumas!’ ars’ is’. ‘Tha trì mìos’chan bho l’ nach do thog mis’ *ticket*. Trì mìos’chan nach do phaigh mi *ticket*. Tha fhios ac’ gum beil an *ticket* agham ach chan eil mi ’ duil ’g iarraidh ’n *ticket* ach am biodh an cairteil ann.’

Thug mi sùil rith’ – Bella Johndan: ‘Ò, ’ Dhia,’ thuir i, ‘tha i deis!’

‘-Nis, da’ bha mis’ ’ tighinn air ais air an *train*, dar ’ thàinig mis’ aig a’ Mhanchainn a-mach thuir mi ris a’ *bhus*’ bha ’ feitheamh ruinn, a thoir’ a-bhàn am Bail’ ’n Todhair ’s Seannduais, ‘Tha mis’ ’ duil ‘-stech,’ thuir mis, ‘dhà mhionad ’s cha bhi mis’ ‘-stech gum bi ‘-muigh a-rithis’. Tha mi ’ duil ‘-stech gus a’ *station*’ *report*igeadh i.’

Report mi i. Fhuair mi greim oirr’. An t-seachdain aig sin cha deach sinn ‘-stech idir còmhla rith’ bho l’ bha greim agham oirr’. Bha i ’ duil ‘-stech troimh’n *corridor*’ ’s thuir i, < ENGLISH > ‘Ò, bhiodh aghamas ri ’ phaigheadh gu leòr orson ’ bhith anns a’ *charriage* ’n d’robh sluagh ’ bhith ’ *fillet*igeadh – ann.’

Ach cha d’fhuair mi ’n tiom aig an dachaigh ’ dhèanamh e. Agus bha tòrr pàipearan agham ’s rinn mi na trì cuiteagan. Ghaidh i ‘-mach aig Anlais, *reportig* i mi g’ Inì Pheoffh’rain, ge-tà. Bha ‘*station-master*, bha e, ‘-nis,’ feitheamh rium aig a’ *station* da’ thàinig mi ‘-stech ’s:

‘Tha *report*’ seo mu dheidhinn thu, gun d’robh thu ’ *fillet*igeadh na trì cuiteagan a dh’òrd[aich] sibh fhèin. Nach d’òrdaich sibh trì cuiteagan **do na piuthar-chèil**?’

Agus bh’ agham sin. Ars’ eis’, “N do thuig thu idir cò ’ chuir -- ?”

‘Ach,’ ars’ mis’, “n *teacher*’ bha ’ duil gu Foulis, bho l’ ghaidh i –mach aig Anlais,’ thuir mi.

‘God a bhiodh fichead bliadhn’ ’s gheobh mis’ il’

Bha sinn, ‘-nis, anns a’ *charriage*, ‘-nis: ‘Cinnteach bho Dhia,’ thuir Bella Johndan, ‘gum faigh mi saorsainn!’

['*Air Muinntireas*']

Bha mi bliadhn’ gu leth an àit’ nach fhac’ mi Crìostaidh – ach an fheadhain ’ bha anns an taigh, an t-àit a bh’ ann, bha e cho fiadhaich. Agus thàinig mo mhàthair còmhla rium.

Thuir i, ‘M eudail, shin bonn lethchrùn dut! Ma dh’fhàsas tu gu tinn tig dachaigh *at once*! Tha e diabhlaidh fiadhaich an t-àit’ an seo.’

Bha mi còig bliadhn’ air uachdar Evanton, còig bliadhn’ anns an aon taigh. Innsidh mi dut rud eil’, bha ‘n *cook*’ bh’ ann mur tàinig a’ *chef* – agus bòrdan mar sin anns a’ *passage*, mar sin, agus bha na lamp’chan aig an taigh uil’ air am bòrdan. Agus bha an *cook* seo, bha e [i?] ’ glanadh ‘-stech fo sin. Bhuail an druim aic’ am bòrd ’s siud *the whole bloody lot* na mhìrean. Uill, bhris e [recte i] lamp’ mòr, uasal.

Agus bha ’n diabhail aig am brog’chan, agus thuirt i riumas, ‘Ò ’ Thighearn’! cha bhi sgilling aghamas’ bheir mi dachaigh do mo mhàthair,’ thuirt i. ‘Bheir i, ’n-dràst’ na chostadh ’ lamp’ bhuam do mo eàrlas.’

‘Chan eil fhios aghamas dè nì thu,’ ars’ mis’ rith’.

‘Tha mis’ ’ dui’ ’ chur air am brog’chan e.’

Chuir is’ air am brog’chan e. Chuir i air a’ leanabh gur e ’m brog’chan a rinn e. Bho l’ innsidh mi dut ciamar. ‘Ò, lamp’ uasal! bheireadh ’ *mhanager*, bheireadh i trì no ceithir a not’chan deth. ‘-Rèis’, cha robh nichein aic’ da’ rachadh i dachaigh gu ’ màthair.

‘Ò,’ thuirt mis’ rith’, ‘do choinnsias fhèin!’

Tape: 09.77.09 (b)

[“ Cur an t-Athair gus an Taigh-Bochd”]

Anns an t-sionn tiom bha sionn duin’ air cùlaibh fear òg ’ duil gus an taigh-bochd, cur a sheanair [recte athair] gus an taigh-bochd. Agus choinnich an duin’-as ris. Bha e ’ gabhail ’ anail air a’ chlach-mil’.

‘S thuirt an duin’ ris, ‘Ò, nach eil sin cruaidh! ‘Duil a bhith ’ cur sionn bodach mar sin gus an taigh-bochd!’

‘À,’ ars’ eis’, ‘m’ eudail! chan eil, no cruaidh idir!’

‘Ciamar ’ tha thu ’ cantainn sin, nach eil e cruaidh?’

‘Rinn mis’ ’ rud ’ tha mo mhac ’ dèanamh air m’athair cuideach’. Agus d’ nach d’rinn mi ceart eadar mi fhin ’s Dia tha mi ’-nis’ dui’ gus an taigh-bochd. Agus tha mo mhac ’ cur mi ann!’

Tape: 09.77.10 (a)

[‘Aig Fear na Fiacaillean’]

Da’ bha mis’ ’ duil a dh’Ini’ Pheoffh’rain bha mi ’ toir’ *salmon* gus a’ fear aig na fiacaillean, agus cha tug a’ bhean aig’ -riamh fiu ri còt ’ bhiodh orm cot ’ bhithinn f[ ]iuch. Ghaidh mis’ a-stech, ’-nis, orson na fiacaillean ’ fhaighinn às. Agus da’ ghaidh mis’ ’-stech ’s ann ’ bha caileag na laigh’ air an *couch*: bha i ann an *gas* -- ‘s e le *gas*’ bha e ’ toir’ na fiacaillean ast’ -- lodh gun d’robh i gu tinn leis an *gas* ’ fhuair i. Thàinig sionn bodach às an Eilean Dubh ’-stech orson an *dentis*’ ’ thoir na fiacaillean às. Dh’iarr e orm c’às a bha mi. ‘À Bail’ a’ Chnuinc, àitean beag anns a’ Mhanchainn.’

Ghual’ e ’n *dentist*’ cantainn, ’-nis, ‘*Are you all right now, Molly? Are you all right?*’

Bha e ’ dùisgeadh i às an *gas*. Chuir e ’m bonaid aig mo chliathaich ’s thuirt e riumas,

“ Bhean,’ ars’ eis’, “n e mar sin ’ tha e ’ toir’ na fiacaillean asad?’

‘Ta mi ’ creideil gur e, leis na fiacaillean mòr a th’ ionnad fhèin.’

Bha ’m bonaid air mo chliathaich ’s thug [thog?] e ’m bonaid.

“ Thighearn’,’ ars’ mis’, ‘chan eil thu ’ cur bonaid ort orson na fiacaillean ’ thoir’ às?’

‘Chan eil mis’, ach tha mi ’ duil a-mach. Chan eil e ’ duil a reubadh mis’!

‘*Ah, God!*’ ars’ eis’, ‘tha mis’ ’ duil.’

‘Càit am beil thu ’ duil?’ “-Mach an t-sràid,’ thuirt e, ‘ge-tà!’

Thuirt an *dentist* riumas, ‘Càit an deach an duin?’ “-Mach an t-sràid. Ghabh e feagal dar ’ thuirt thu rith-s’, “*Molly, are you all right?*” Bha feagal air gur e mar sin ’ bha thu ’ toir’ na fiacaillean às.’

Thog e ’ bhonaid ’s air adhairt ’ ghaidh e. Choinnich e mis’ air an t-sràid ’s mo bheul le fuil.

“S tu ’ bha nat òinnseach! ‘S fheàrr dut do sionn fiacaillean a bhith ionnad na sin! Ca dha ’ bhuineas tu?’

‘Do Bhail’ a’ Chnuinc,’ thuirt mi.

Cha deach e -riamh air ais, bho l’ dh’iarr mi air an *dentis*’

‘Tha mi ’ duil a-mach. *God* danas! chan eil mis’ [eis’ ?] ’ duil a bhith ’g èigheach’ riumas,

“*Molly, are you all right?*” Dè a’ rud ’ tha ’ sin? Chan eil fhios aig’ am beil corp innt’.

Bha ’n t-ainm aig’ ’s chuile nì aig an *dentist*, a’ firinn Dhia (?) [ə fi:ri 'j.iɑː.] ach dh’fhalbh e.

[‘An Gill Rum’]

Bha stoirm ann agus bha e fagais air tiom an *train* aghainn ’ duil ’ bhith ’ duil air falbh agus cha robh Jess an là-as, cha d’fhuair i iasg, ach bha mi fhin is Bella Johnnan is Jessie Peigeach cuideach’, an triùr aghainn, agus fhuair sinn an t-iasg. ‘-Nis, bha ’m bàs orainn gun bhiaidh no nì aig *station* na Manchainn, agus b’ àbhaist do Jess ’ fhàgail am basgaid ach an tigeadh ’ mhadainn. ‘S ’-rèis’, thigeadh i ’n ath là, bheireadh i dachaigh e. Agus da’ ghaidh Bella gus am basgaid ’s ann a fhuair i *gill rum*.

“ Thighearn’,’ ars’ is’, ‘seallaibh *gill rum* aig Jess! Òlaidh sinn eadar an triùr aghainn e.’

Bha *jug* ann an uair ud. Bha siug le *chain* air aig a cùlaibh. Agus cò ’ thàinig ach Miller – tha e ’-nis marbh – agus ’s e ’ bha aig a’ *station*: ‘*Oh you buggers!*’

Dh’òl an ceathrar aghainn an *gill liquor*. Bha sinn feann. Agus, ’-nis, bha ’n taigh aig taoibh ’ *station*.

“ Siud,’ ars’ eis’, “m beil fhios aghad dè ’ nì mi? Bheir mi ’m botalan *gill*’-n-àird’ gus an taigh ’s cuiridh mi teath’ ann.’

Chuir mi air ais sa bhasgaid e. Thàinig, ’-nis, ’ *station-master* ’n ath là rith’ agus thuirt e [ri Jess],

‘Tha basgaid a bhuineas dut aig a’ *station*.’

‘Ò, tha. Tha ’m basgaid’ tighinn an còmhnaidh. Ma chaill[’s(?)] mis’ an *train* tha aid ’ cur am basgaid air an *train* aig a’ mhadainn.’

Ghaidh i, ’-nis, gus am basgaid aic’ mur d’rachadh sinn air adhairt air an *train*. Ò, glòir do glòir! nan cluinneadh tu i!

‘Trì bugair’n! Dh’òl sibh ’n *gill rum* agham, agus coimhead! ’s e teath’ ’ th’ ann!’

[‘Obair an t-Seachdain’]

Cha robh mi bhon taigh air Diluain. Bha mi ’ cur ceart an t-iasg orson ’n ath là. Bha mi an Ini’ Pheoffh’rain air Dimàirt, bha mi an Baile Dhubhthaich – Diceudain is bha mi anns an taigh *Thursday*. Bha mi *Friday* an Ini’ Pheoffh’rain agus bha mi Disathairn ann am Baile Dhubhthaich. Bha mi ’n Ini’ Pheoffh’rain Dihaoinibh. Bha mi anns an taigh *Thursday* --

Ò, ’ Thighearn’! dh’fhimirinn an t-iasg a dhèanadh an t-seachdain domh, ’ smocaigeadh ’n t-iasg.

Da’ bhithinn a-muigh cha bhiodh ’n t-iasg ’ duil. Cha d’rachadh ’n *kil*’ agus mi ’-muigh ’ duil – [tʰɪɹɔɟɪn] [’ *trudge(er)ing* ?] le lantran no *the lady o’ the lamp* – g’ uair sa mhadainn ’s dà uair.

Bha mi ’ faighinn an t-iasg Diluain. Bha mi, ’-nis, ’ cur ceart Diluain ach an tigeadh e uair sa mhadainn ’s dà uair sa mhadainn. Bha agham, ’-nis, aig còig uairean sa mhadainn ri èirigh a-rithis’ agus na spealltagan ’ thoir’ a-mach às an *kil*, ’ lionadh mo sguil.

‘-Rèist, thiginn ’-stech, dhèanainn atail biadh. Bh’ agham ri dhui gu Patterson orson iasg a bheireadh an ath là mi. Mar sin ’ bha mi ’ dèan’daich. Bha mi glè mhath da’ bha mo mhàthair beò, ach bha mi ai’ mo mhurt da’ chaochail i. Bhiodh chuile nì ’ feitheamh rium da’ thiginn dachaigh. ‘-Nis, thàinig Dolly. Dhèanadh Dolly ’n t-iasg nas fheàrr na mi fhin.

[S.W.: Do mhàthair?] Bha i aig muinntireas ’s, ’-nis, thàinig i dachaigh ’s bhiodh i ’ dèanamh ’n t-iasg domh-is’. ‘S i ’ thog Dolly, chan e mis’. Cha robh Dolly ’ faicinn mis’ ach air an t-Sàbaid. Bha mi ’g obair [ʋəɹ] – cha robh tiom agham a choimhead rith’.

Ò, dh’fhimireadh [...] na cinn is an *guts* às an t-iasg ’s a spealltadh is a ghlanadh ’s a shailleadh [hɔʋ] agus ’-rèis’ ’ chur anns am bothan, làn am bothan. Bha mi agham fhìn, bha mi ’ dèanamh chuile nì mi fhin – Neach, *body* air an t-saoghail! Ach ’m màthair aig John, bha sinn mar dà phiuthar. Bhiodh ’n coir’ ’ goil dar ’ thiginn dachaigh. Agus dhèanadh i chuile nì ach cha bhean [bheanadh ?] i ris an t-iasg -riamh. Cha b’ urr’ n di ’ dhèanamh. Bha mis’ ’ faicinn aig feadhain eil’ e, god nach d’robh mi ’ duil ’-mach le sguil.

Da’ phòs mi bha mi ’ faicinn e. Chunnaic mi spealltagan nàbaidh’n, ’n fheadhain ’ bhiodh ’ duil ‘-

mach leis an t-iasg timcheall seo fhèin. Cha do rachadh aid air *train* ach a’ rachadh aid a chreic e anns a’ Mhanchainn ’s àitean mar sin, Portmahomack, an t-àit nach robh iasg.

Tape: 09.77.11 (a)

['I'm Bail' a' Chàil too']

Da’ bha mis’ anns an *drome*, ’ *cook*adh, bha mi orson dà bhliadhn’ gu leth ann. Agus còrr uair bha ’m biadh glè – beag – chan fhaigheadh sinn foghnaidh orson ’ dhèanamh *during* an cogadh. Agus b’ àbhaist domh ’ dhuil leis an t-iasg ’ dh’Ini’ Pheoffh’rain agus tha mi ’ creideil gum b’ aithn’ don an duin’ mi bho l’ ’s e an t-ainm agham, ceart, a chanadh e. Agus là èigin-as thug – b’ àbhaist domh – ma gheobh thu – criomag feòil, no ugh, ’ rachadh -- ’ dh’fhuiricheadh, bheirinn – dh’iarrainn air an tè ’ bha ’ toir’ aig a’ bhòrd, ‘Feuch an toir thu sin do ‘Bail’ a’ Chàil’ – agus sin an t-ainm aig’: Ini’ Pheoffh’rain, ‘Bail’ a’ Chàil’. Fuirich ’-nis! Bha fear ’ bha fagais air, ’s e Sasannach a bh’ ann, agus bha e ’ faicinn ’n duin’-as ’ faighinn criomag do – ’ bhiodh còrr do dithead no nì, thilginn-as air truinnsear do na –. Agus là eigin thàinig e ’-mach agus thuirt e rium, ‘I’m Bail’ a’ Chàil too! Give me a bittie!’ Tha mis’ Bail’ a’ Chàil cuideach’. Thoir domh criomag!

Thàinig Betsy orson mi. An tè ’ bh’ ann, bha i ’ dèanamh *soup*, ’m beil thu ’ tuigheil, ach cha robh i ’ dèanamh foghnaidh. Chuireadh i *excuse* do rudeigin air -- agus faod’s tu ’ bhith cinnteach nach d’ robh Betsy ’g iarraidh sin -- agus a bhiodh gu *extravagant*. Nan lìonadh aid an corp le lit’ agus *soup* sin uil’ ’ bha eis’ ’g iarraidh. Agus aì’ Là na Sàbaid thàinig ’n duin’ às an *drome* an deaghaidh mi ’ thighinn às an eaglais ’s thuirt e rium, ‘Dè ’ tha thu ’ dèanamh?’

‘Chan eil mi ’ dèanamh nichein. Chan ril nichein ri ’ fhaighinn.’

Cha robh iasg ’ sin -- ’ duil, ’m beil thu ’ faicinn.’

‘Uill,’ ars’ eis’, ‘tha brad *job* agamas dut.’

‘Tha mi ’ creideil gum beil.’

‘Tha fhios agham gur e còcair’ math ’ th’ ionnad. Tha fhios agham gun gabh thu rud sam bith ’

chanas aid riut, nach tèid thu gràndd’ (?) air. Agus ma ghaibh’s tu e tig an-àird’ a-màraich!’

‘S ghaidh mi ’n-àird’. Cha deach mi gus a’ chookadh idir. Ghlan mi làn a’ saoghail a soithichean da’ ghaidh mi ’n-àird’. Bh’ aid anns a’ *sink* ’ feitheamh rium. Ach ’s e a’ cheud uair ’s an uair mu dheireadh, ach cha robh mi ’ dèan’daich an uair sin anns an *drome*.

Thàinig Betsy ’s thuirt e, ‘I got a lovely character on you. Will you come up in the morning?’

Is ghaidh mi. ‘S ’-rèis’ thàinig Dolly < ENGLISH > Bha seachad ceithir not’chan san t-seachdain agham agus mo bhaid. Agus da’ bhiodh na làraidh’n falaimh aig ceithir uair’n thigeadh e ’-stech:

‘Get on your coat!’

Chuireadh e ’-bhàn aig dachaigh mi gus an taigh. Bha e glè mhath mar sin. Bha. – Dh’fhimirinn ’ bhith aig cairteil ’n deaghaidh seachd sa mhadainn – bha mi ’ siubhail, mi fhìn ’s a’ chaileag-as – bha *table-girl* agam – Bha Dolly ’ tighinn ’-mach. Bha feagal oirr’ gun tach(a)radh nì domh. Cha robh mi seachdain ann dar nach do robh *German* no *German* god a bhiodh aid – [k^huru iəri ak^həf mi] dh’fhimirinn-s’ am biadh ’ dhèanamh do na daoineibh. ’ Thighearn’! bha uinneag agam, bha e mar *regiment* ’ tighinn an-àird’. Dh’fhimireadh ’m biadh ’ bhith *ready*. ‘S e *half an hour* a bh’ ac’. Bha mi *all right* – bhithinn ann gu seo nam biodh e air adhairt. Bha mi dà bhliadhn’ gu leth ann.